

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

VADYBOS IR POLITIKOS FAKULTETAS

VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

TOMAS INGELEIKA

(APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS)

**TURIZMO INFRASTRUKTŪRA AUKŠTAIJIJOS
NACIONALINIAME PARKE IR JO GERINIMO
GALIMYBĖS**

Baigiamasis magistro darbas

Vadovas

prof. dr. I. Lazdinis

VILNIUS, 2013

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS.....	4
1. TURIZMO INFRASTRUKTŪRA: TEORINIAI IR PRAKTINIAI ASPEKTAI	6
1.1. Turizmo paslaugos teorinė samprata ir turizmo klasifikavimas.....	6
1.2. Turizmo infrastruktūros samprata ir ypatumai	10
1.3. Turizmo plėtra ir darnus turizmas	12
2. AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO BENDRA CHARAKTERISTIKA IR TURIZMO PASLAUGOS	19
2.1 Gamtos ir kultūros išteklių analizė	20
2.2. Turizmo infrastruktūros plėtros analizė.....	26
2.3. Kaimo turizmo plėtros analizė.....	29
3. AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO TURIZMO GERINIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ	35
3.1 Nuotykinio turizmo perspektyvos	35
3.2 Neįgaliųjų turizmo perspektyvos.....	43
3.3 Konferencinio turizmo perspektyvos.....	46
IŠVADOS.....	49
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	52
SANTRAUKA	55
SUMMARY	56
PRIEDAI	57

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ANP – Aukštaitijos nacionalinis parkas

ES – Europos sąjunga

EB – Europos bendrija

NT - Nuotykinis turizmas

KT – Konferencijų turizmas

NT – Neįgaliųjų turizmas

PTO – Pasaulio turizmo organizacija

DT – Darnus turizmas

JTO – Jungtinių tautų organizacija

LR – Lietuvos respublika

LRK – Lietuvos Raudonoji knyga

VŠĮ – Viešoji įstaiga

ĮVADAS

Temos aktualumas. 1960 m. buvo įsteigtas Ignalinos kraštovaizdžio ir Ažvinčių girios botaninis-zoologinis draustinis, vėliau tapęs nacionalinio parko branduoliu. Pirmas Aukštaitijos nacionalinio parko (toliau – ANP) pavadinimas buvo „Lietuvos TSR nacionalinis parkas“. Po jo sekė, kitų parkų įsteigimas Lietuvos respublikos teritorijoje. ANP taip pavadintas tik po to, kai Lietuva atgavo nepriklausomybę ir įsisteigė kiti nacionaliniai parkai.

ANP įsteigtas siekiant išsaugoti ir atkurti Aukštaitijos etnokultūrinės srities gamtinius ir kultūrinius savitumus bei juos tausojančiai naudoti ir puoselėti, skleisti gamtosaugos idėjas ir ugdyti ekologinį sąmoningumą.

2010-ųjų metų sausio 1 dieną ANP ir Labanoro regioninio parko direkcijos sujungtos į vieną. Parkų direkcija įsikūrusi Palūšėje. Joje dirba 40 darbuotojų, kurie prižiūri gamtos ir kultūros rezervatus, draustinius bei paminklus, atlieka mokslinius tyrimus, kaupia informaciją apie teritorijos gamtos ir kultūros vertybes, o po to pateikia ją lankytojams Labanoro ir Palūšės informacijos centruose arba kaip leidinius, sukuria teritorijos lankymo sąlygas ekologiniam ir pažintiniam turizmui, taip pat vykdo švietėjišką veiklą.

Šio darbo pagrindinis tikslas yra teoriškai ir praktiškai ištirti ANP panaudojimą turizmo plėtroje. Šią temą aktualu nagrinėti todėl, kad ANP, kaip turistų traukos objektas, turi išliekamąją vertę. Tinkamas ir darnus ANP lankytinų vietovių pritaikymas turizmo reikmėms ne tik paverstų vienu iš pagrindinių turistų traukos centrų, bet ir padėtų užtikrinti šio paveldo tolesnę egzistavimą, suteiktų visuomenei atitinkamą ekonominę, socialinę, kultūrinę ir politinę naudą.

Darbo naujumas. Iš publikacijų sužinome apie ANP istoriją, apie parko kraštovaizdį ir būklę, taip pat apie turizmo problemas. Mažas turistų susidomėjimas ir nepakankamas informacijos kiekis apie ANP lankytinas vietas bei jų pritaikymą turistinėms reikmėms, paskatino norą plačiau pasidomėti šia problema. Todėl šiame darbe didžiausias dėmesys skiriamas ANP lankytinų vietovių geresnis panaudojimas turizmo plėtroje. Nuotykinio turizmo plėtra, kaimo turizmo, neįgaliųjų turizmo gerinimo galimybės, konferencinio turizmo plėtra.

Šio darbo **tyrimo objektas:** ANP lankytinų vietovių informacinių priemonių kūrimo bei tobulinimo galimybės.

Darbo subjektas. ANP lankytinos teritorijos (kultūrinis paveldas, miesteliai, miškai, vandenys, vaizdingos vietovės).

Magistrinio darbo problema. ANP teritorijoje, lankytinos vietovės nėra pilnai išnaudojamos tiek vietinio tiek atvykstamojo turizmo plėtroje. Lankytojams pritraukti paprastai naudojamos senos priemonės, vengiama inovacijų. ANP, pasižymintis neįprasta gamta, bioįvairove, ežerais, išskirtiniu architektūriniu miestelių paveldu bei savita istorija, nėra tinkamai išskiriamas iš kitų Lietuvos saugomų vietovių. Informacijos stoka, ir pritaikymas lankytinus objektus turistams ANP teritorijoje, daro neigiama įtaką turistų susidomėjimui ANP. Todėl svarbu įvertinti dabartinę ANP situaciją ir ieškoti būdų problemoms spręsti.

Darbo tikslas. Ištirti galimą ANP lankytinų vietovių geresnį panaudojimą turizmo didinimui.

Magistriniame darbe keliami tyrimo **hipotezė:** ANP teritorija yra ne pilnai išnaudota turizmo vystymuisi.

Magistrinio darbo tikslui pasiekti keliami **uždaviniai:**

1. išnagrinėti, išanalizuoti turizmo sampratą ir jo rūšys.
2. įvertinti ANP teritorijos bendrą visų kraštovaizdžio komponentų rekreacinį tinkamumą, įvertinti jų būklę, infrastruktūrą, pasiekiamumą ir prieinamumą visuomenei.
3. Įvertinti naujų turizmo rūšių tinkamumą ir įtaką turizmui ANP teritorijoje.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros šaltinių analizė.
2. Kokybinis tyrimas.
3. Lyginamasis duomenų metodas.

Darbo struktūra. Darbas „*Turizmo infrastruktūra Aukštaitijos nacionaliniame parke ir jo gerinimo galimybės*“ susideda iš įvado, trijų pagrindinių teksto dalių, išvadų, literatūros sąrašo, santraukos. Darbe yra 12 lentelių, 2 originalūs paveikslai, 36 literatūros šaltiniai, 3 priedai. Visą darbą sudaro 47 puslapiai pagrindinio teksto.

1. TURIZMO INFRASTRUKTŪRA: TEORINIAI IR PRAKTINIAI ASPEKTAI

1.1. Turizmo paslaugos teorinė samprata ir turizmo klasifikavimas

Turizmo apibrėžimai:

1 lentelė. Turizmo teorinė samprata (sudarė darbo autorius)

<i>Grecevičius P. et al. (2002)</i>	Turizmas - tai viena efektyviausių žmogaus rekreacinių poreikių tenkinimo priemonių. Turizmo prigimtis taip pat sietina su noru pažinti aplinką, gauti naujus potyrius; tai gamtinis, kultūrinis, politinis ir socialinis reiškinys.
<i>Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas (1998)</i>	Turizmas - tai tikslinga žmonių veikla, susijusi su kelione ir laikinu buvimu už nuolatinės gyvenamosios vietos ribų ne ilgiau kaip vienerius metus, jei ši veikla nėra mokymasis ar mokamas darbas lankomoje vietoje.
<i>Pasaulio turizmo organizacija - PTO</i>	Turizmas - tai visos kelionių, ekskursijų rūšys, kai asmuo palieka savo darbo ir gyvenimo vietą ilgiau nei vieną parą ir trumpiau nei vienerius metus, ir kai išvykos tikslas nėra sandoma, apmokama veikla.

Tikslingiausia turizmui apibrėžti būtų vartoti PTO pateiktą naujesnį apibrėžimą arba remtis Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymu (lentelė Nr. 1), būtent jie tiksliausiai apibūdina, koks asmuo gali būti laikomas turistu.

2 lentelė. PTO turizmo teorinė samprata (sudarė darbo autorius)

<i>Pasaulio turizmo organizacija (1981)</i>	Turizmas – tai viena iš aktyvaus poilsio rūšių, kelionės, siekiant susipažinti su vienais ar kitais rajonais, šalimis; kelionės dažnai derinamos su sportu.

Anksčiau šios PTO pateiktame apibrėžime (lentelė Nr. 2), buvo akcentuojama, kad turizmas apima keliones ir ekskursijas, o Grecevičiaus (lentelė Nr. 1) pateiktame apibrėžime turizmas yra siejamas su poilsiu, tačiau šiuose apibrėžimuose nėra konkrečių sąlygų, leidžiančių tiksliau apibūdinti keliautoją, turistą. Visuose apibrėžimuose - turizmas turi tenkinti žmogaus rekreacinius poreikius ir yra nesiejamas su darbu.

Turizmo įstatymas¹ yra pagrindinis teisinis dokumentas, apibrėžiantis turistinę veiklą. Jame turizmas apibrėžiamas kaip verslo ir suteikiamų paslaugų sritis, apimanti turizmo išteklius,

---

¹ Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas//Valstybės žinios. 1998, Nr. 32-852

rekreacinius išteklius (gamtos ištekliai, kultūrinio paveldo objektai) bei specialaus intereso objektai (konferencijų centrai, muziejai, kiti turistinės traukos objektai).

Turizmas yra svarbi visuomenės veiklos sudedamoji dalis, turinti didelę reikšmę įvairių tautų egzistencijai ir jų socialinei, kultūrinei, švietimo bei ekonominei gyvenimo sferoms bei tarptautiniams santykiams².

³Turizmas yra daugialypė veikla, apimanti įvairias visuomenės veiklos sferas. Pasak Chandra ir Menezes , su turizmu susijusius apibrėžimus galima išskaidyti i šias kategorijas [25, p.77].

„Turizmas kaip žmogiškoji patirtis“ [25, p.77].

Dažnai turizmo tikslas yra apibūdinimas kaip žmogaus žingeidumas – noras susipažinti su kitomis geografinėmis vietovėmis, kitomis kultūromis, papročiais.

„Turizmas kaip socialinė veikla“ [25, p.77].

Šiuo atveju akcentuojamas žmogaus poreikis bendrauti, noras susipažinti su naujais žmonėmis, tiesiogiai bendrauti su draugais ar giminėmis, gyvenančiais kitose geografinėse vietovėse.

„Turizmas kaip geografinis fenomenas“ [25, p.77].

Geografinio aspekto svarbą atspindi daugiausiai turistų pritraukiančių vietovių geografiniai ypatumai.

„Turizmas kaip ekonominiai ištekliai“ [25, p.77].

Egzistuoja nemažai valstybių, kurių ekonominė gerovė tiesiogiai priklauso nuo turistų srautų pastovumo. Tokiuose regionuose turizmo sferoje dirba didžioji dalis gyventojų, daug investicijų skiriama turizmo infrastruktūros gerinimui.

„Turizmas kaip pramonės sektorius“ [25, p.77].

Turizmas pasauliniu lygiu gali būti traktuojamas kaip atskira pramonės šaka, turinti savo infrastruktūrą.

„Turizmas kaip verslas“ [25, p.77].

Turizmo srityje veikia daug privačių ir valstybinių organizacijų, kurios išskiriamos kaip:

- Su turistais tiesiogiai bendraujančios įmonės, organizuojančios turizmo paslaugų teikimą (kelionių agentūros, turizmo operatoriai).

---

² Luzzi & Fluckiger. ECONOMICS AND MANAGEMENT: 2012. Turizmo ir rizikos sąvokų interpretacija.// <http://www.ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/download/2184/1694>, P. 579; prisijungimo laikas: 2012-12-12

³ H.W.Faulkner ir D.J.Walmsley. ECONOMICS AND MANAGEMENT: 2012. Turizmo ir rizikos sąvokų interpretacija.// <http://www.ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/download/2184/1694>, P. 579; prisijungimo laikas: 2012-12-12

- Aptarnavimo paslaugų tiekėjai (oro linijos, viešbučiai, automobilių nuomos įmonės).

Taigi, nagrinėjant turizmo sampratą būtina apibrėžti, kas yra turizmo prekė, paslauga. Mokslinėje literatūroje turizmas paprastai traktuojamas kaip tam tikra neapčiuopiama paslauga, teikiama turistui. Bet neatsiribojama ir nuo turizmo kaip tam tikros prekės ar prekių komplekso sampratos.

Turizmą dar galima nagrinėti kaip procesą, apimantį įvairias tarpusavyje susijusias veiklas, sukuriančias turizmo paslaugų kompleksą jų vartotojui:

- Kelionės, kai patiriamas malonumas, matant naujus, įdomius, gražius vaizdus, susipažįstama su kitos šalies kultūra, gyvenimu, istorija, tradicijomis.
- Nuotykių, kai patiriamos teigiamos emocijos, stiprinama valia ir fizinės galios, patikrinamos žmogaus fizinės galios ekstremaliomis sąlygomis, siekiami nepasiekti objektai ir pan.

Žmonių poveikis gamtinei, kultūrinei, socialinei, politinei ir ekonominei aplinkai:

- Tai galimybės gerinti aplinką, įrengti parkus, pagyvinti ekonomiką, mažinti ne darbo lygį, išsaugoti ir stiprinti miesto kultūrinę visumą.
- Daugeliui pasaulio žmonių tai verslas, darbo ir pajamų šaltinis, o valstybėms – biudžeto papildymas ar krašto ekonominės gerovės palaikymo galimybė.
- Ūkinės veiklos sritys, apimančios pramonę, žemės ūkį, transportą, energetiką, miškų ir vandenų ūkį, pramogų verslą, svetingumo verslą ir pan.
- Rekreacinės ir žmogaus gyvenamosios veiklos sudedamoji dalis: keliaujant atgaunamos jėgos, bendraujama, gydomasi, pramogaujama.

⁴Turizmas klasifikuojamas pagal kelionės tikslą, turistų kategorijas, turizmo kryptį ir kt. Išsamią turizmo klasifikaciją pateikia P. Grecevičius ir kiti autoriai, išskirdami turizmo formas, kategorijas ir rūšis (Lentelė Nr. 3 ir Lentelė Nr.4).

---

⁴ Grecevičius P., Armaitienė A., Junevičienė O., Labanauskaitė D., Lukštaitienė A., Slušnys E., Vaidelys A., 2002. Turizmas. Kaunas: Kauno kolegija.

3 lentelė. Turizmo klasifikacija (Grecevičius ir kt., 2002)

Turizmas		
Turizmo kategorijos	Turizmo formos	Turizmo rūšys
1. Vidinis turizmas 2. Nacionalinis turizmas 3. Tarptautinis turizmas	1. Atvykstamasis 2. Išvykstamasis 3. Vietinis	1. Pagal aktyvumą 2. Pagal kelionės trukmę 3. Pagal svarbiausią tikslą 4. Pagal turizmo srautų intensyvumą 5. Pagal transporto priklausomybę 6. Pagal turistų amžių 7. Pagal kelionės organizavimo charakterį 8. Pagal transporto rūšį

Pagal šaltinį: [12, p. 28]

4 lentelė. Turizmo rūšys (Grecevičius ir kt., 2002)

Turizmo rūšys	
Pagal aktyvumą	Aktyvus, sportinis Pasyvus
Pagal kelionės trukmę	Trumpalaikis Vidutinės trukmės
Pagal svarbiausią tikslą	Pažintinis Mokslinis Verslo
Pagal turizmo srautų intensyvumą	Pastovus, ištisus metus Sezoninis Savaitgalio Švenčių
Pagal transporto priklausomybę	Individualus Visuomeninis
Pagal turistų amžių	Vaikų Jaunimo Suaugusių Pagyvenusių
Pagal kelionės organizavimo charakterį	Individualus Grupinis Organizuotas Saviveiklinis Stacionarus Mobilus Socialinis
Pagal transporto rūšį	Pėsčiųjų Automobilių Autobusų Oro Vandens Dviračių Geležinkelio

Pagal šaltinį: [12, p. 29]

Taigi, įvertinus išanalizuotą turizmo klasifikacijų įvairovę, galima teigti, jog turizmas yra įvairialypė paslauga, orientuota į įvairiais tikslais keliaujančius asmenis, todėl turizmo paslaugų struktūra turi būti formuojama iš įvairių alternatyvių paslaugų, užtikrinančių kiekvieno keliautojo poreikių atitikimą.

1.2. Turizmo infrastruktūros samprata ir ypatumai

Infrastruktūra (lotyniškai. *infra* („apačioje, tarp“) – bendraja prasme, tarpusavyje susijusių struktūrinių elementų visuma, įgalinanti ar palaikanti visą struktūrą bei jos funkcionavimą.

Kaip teigia V. Navickas ir A. Gaisrytė⁵, „infrastruktūros sąvoka kildinama iš lotynų kalbos („infra“ – padas, pagrindas, esantis apačioje, ir „structure“ – sandara, išdėstymas). Infrastruktūra – įvairių veiklos sričių objektų, aptarnaujančių ūkį ir gyventojus, kompleksas (inžineriniai tinklai, susisiekimo komunikacijos, komunaliniai, visuomeniniai, prekybos ir kiti gyventojų paslaugoms teikti ar aplinkos kokybei gerinti reikalingi objektai)“.[13, p. 153]

Taigi, infrastruktūra yra pagrindinės fizinės ir organizacinės struktūros, kurių reikia, kad visuomenė ar įmonės veikla, arba paslauga ir lengvata, ekonomiškai veiktų. Visą tai galima paprastai apibrėžti kaip tarpusavyje susijusių struktūrinių elementų rinkinį, kuris teikia pagrindą visai vystymosi struktūrai. Funkciškai peržiūrėta infrastruktūra palengvina prekių ir paslaugų gamybą.

Valstybinėje sistemoje infrastruktūra vadinama viešojo sektoriaus dalimi. Plačiąja prasme apima viešąsias paslaugas. Siaurąja prasme infrastruktūra – viešojo aptarnavimo įstaigos, institucijos, teikiančios viešąsias paslaugas, nesiekiant pelno.

Pastaruoju metu vis dažniau infrastruktūrą skirsto į gamybinę, socialinę ir institucinę. Klasifikuojant infrastruktūrą, įvairūs pasaulio ir Lietuvos mokslininkai ją skirsto įvairiai. Pagal Navicką ir Gaisrytę, infrastruktūros klasifikavimas pateikiamas (lentelė Nr. 5).

---

⁵ Navickas, Valentinas ir Čibinskienė, Akvilė. Infrastruktūros sąvokos sampratos koncepcijų plėtra // Transformacijos Rytų ir Centrinėje Europoje: Klaipėda 2002, P. 152-158.

5 lentelė. Infrastruktūros klasifikavimas (Navickas, Gaisrytė, 2003)

Infrastruktūra		
Gamybinė infrastruktūra	Socialinė infrastruktūra	Institucinė infrastruktūra
1. Transportas	1. Sveikatos apsaugos	1. Valstybinės valdymo įstaigos
2. Ryšiai	2. Švietimas	2. Vietinės valdymo įstaigos
3. Materialinis – techninis	3. Profesinis rengimas	
	4. Komunalinis ir butų ūkis	

Pasaulyje, vis labiau vystantis turizmui, didesnis dėmesys kreipiamas į tas sferas, kurias suteikia paslaugas šiai veiklai, padeda jai plėtotis. Visas šitas materialinis-techninis kompleksas sudaro turizmo infrastruktūrą.

Visos pasaulio šalys, norėdamos sudominti ir pritraukti turistus, privalo remtis tam tikrais turizmo ištekliais. Sąvoka „turizmo ištekliai“ suprantama kaip vertybių, sukurtų gamtos ir žmonijos, kompleksas, kuris yra tinkamas sukurti turizmo produktą. Tai yra tam tikros teritorijos ar atskiros vertybės, tokios kaip gamta, kultūra, socialiai ar ekonomiškai susijusios ir galinčios patenkinti turistų poreikius.

⁶Pagal Damulienę, turizmo išteklius sudaro [5, p. 84]:

- gamtos resursai (vandens telkiniai ir jų pakrantės, fauna, parkai, poilsio ir saugomos teritorijos, saugomi kraštovaizdžio objektai);
- kultūriniai ištekliai (archeologija, istorija, menas, mokslas ir technologija, miesto paveldas, folkloras, tradicijos, liaudies rankdarbiai, šiuolaikinio meno darbai, moksliniai pasiekimai ir kiti kultūros objektai ir saugomos teritorijos).

Be „pagrindinių turizmo išteklių“, kiti turizmo ištekliai papildo turistus kelionių metu.

Be šių papildomų išteklių nebūtų įmanomos turistinės kelionės, žmonės negalėtų normaliai susipažinti su kito regiono, šalies įžymybėmis, įdomiomis ir atmintinomis vietomis. Prie šių papildomų išteklių taip pat turėtų būti priskirtos šios aptarnavimo funkcijos:

- turizmo eismo infrastruktūra. Prie jos priskiriami automobilių ir geležinkelių eismas, oro uostai, vandens keliai, kelionės dviračiais.
- apgyvendinimo ir maitinimo infrastruktūra.
- turistų kultūriniai ir komunaliniai patarnavimai.
- komunikacijos ir kitų poreikių tenkinimą.

Norint suteikti turistui visas paslaugas, turėtų būti sukurta tinkama įmonių ir organizacijų turizmo infrastruktūra – t.y. visas įmonių kompleksas.

⁶ Damulienė A. Tourism infrastructure in Lithuania: theoretical and practical aspects., 2003, P. 77-86

Turizmo infrastruktūrą formuoją:

- įmonės, kurios patenkina turistų poreikius. Tai, kelionės valdytojai ir kelionės agentūros, transportas, apgyvendinimo įstaigos ir kt.
- bendrovės, patenkinančios turistų ir vietinių gyventojų poreikius. Prie jų priskiriama prekybos, kultūros ir pramogų įmonės, sveikatos, draudimo įstaigos bei kt.

Turizmo infrastruktūrą sudaro šios sudedamos dalys (lentelė Nr. 6):

6 lentelė. Turizmo infrastruktūros sudedamosios dalys (Sudarė darbo autorius)

Turizmo infrastruktūros sudedamosios dalys		
Svarbios įmonės	Bendros įmonės	Papildomos, antraeilės reikšmės įmonės
1. Kelionių agentūros ir organizatoriai 2. Tarptautinis ir tarpmiestinis transportas 3. Informacijos centrai 4. Apgyvendinimo įmonės 5. Sienos ir muitinės kontrolė 6. Kitos	1. Vanduo, vandentiekio sistema 2. Miestų gatvės 3. Lėktuvų pakilimo ir nusileidimo takai, oro uostai	1. Kultūros, pramogų įmonės 2. Maitinimo įmonės 3. Miesto transportas 4. Prekybos įmonės 5. Komunikacijos įmonės 6. Kitos

1.3. TURIZMO PLĖTRA IR DARNUS TURIZMAS

Turizmo valdymas ir plėtra reguliuojami teisiniais dokumentais, įvairiomis strategijomis, kuriomis sukuriama vis daugiau, tiek nacionaliniu, tiek ir regioniniu lygiu. Tad galima teigti, jog turizmo planavimo veikla intensyviai vystosi, plečiasi.

Norint nagrinėti turizmo plėtros galimybes, visų pirma reikia apibendrinti turizmo plėtros sampratą. Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne sąvoka „plėtra“ aiškinama kaip plėtotė, raida, plėtimasis, ekspansija⁷.

⁸Turizmo plėtra, kaip procesas arba fizinė plėtra, suvokiama kaip fiziniai pokyčiai, sąlygojami didėjančio turistų susidomėjimo vietoje bei šio susidomėjimo rezultatyvumo raiškos – didėjančių atvykstančiųjų srautų.

⁹Turizmo plėtra turi būti apibrėžiama kaip turistų ir vietos regiono visuomenės gyvenimo kokybės lygio kilimas. Apžvelgus skirtingus plėtros ir turizmo plėtros apibrėžimus pastebima, kad plėtros terminas yra apibūdinamas kaip vystymasis, o turizmo plėtra - kaip procesas arba fizinė veikla, suvokiama kaip turistų ir regiono visuomenės gyvenimo kokybės lygio augimas. Remiantis

⁷ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 4-as leid. Vilnius, 2000, P. 567

⁸ Sigita Neverauskaitė, Vytautas Snieška, Rūta Čiutienė. Exigency of Changes in Tourism sectors. // <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/16/1822-6515-2011-0238.pdf>; P. 238-239; Prisijungimo laikas: 2013-12-28

⁹ Hopenienė, R., Kamičaitytė, A. (2004). Tolydi turizmo plėtra. Konkurencingos turizmo sistemoskūrimo prielaidos. Kaunas 2004, P. 55

įvairiais moksliniais požiūriais galima teigti, kad nėra visuotinai priimto plėtros proceso apibrėžimo, nes šis procesas yra kompleksinis.

Pagal mokslininkus J. M. Lopa ir R. F. Marecki, turizmo plėtrą galima apibrėžti pagal periodus¹⁰ [14, p. 38]:

1. Pirmasis periodas, kuomet turistų skaičius nuolat didėja;
2. Antrasis periodas, kuomet turistų skaičius pasiekia maksimumą;
3. Trečiasis periodas, kuomet turistų skaičius stabilizuojasi arba sustoja augti;
4. Ketvirtasis periodas, kuomet lankytojų skaičius mažėja.

Turizmas plėtojamas dėl įvairių priežasčių. Visų pirma, dėl ekonominės naudos, kuri pasireiškia gerovės ir darbo vietų kūrimu. Tai lemia bendruomenės vystymąsi, meno ir amatų plėtrą, gamtos ir kultūros paveldo objektų išsaugojimą. Turizmo vystymas gali būti susijęs su turizmo infrastruktūros (dviračių, pažintinių pėsčiųjų takų ar vandens turizmo trasų) plėtra, gamtos ir kultūros paveldo objektų (pilių, rūmų, dvaro sodybų) atgaivinimu.

Turizmo plėtra yra labai svarbi šaka bendram valstybės ūkio vystymuisi. Lietuvos ūkio plėtros iki 2015 metų ilgalaikėje strategijoje¹¹ turizmas siejamas su veiklos sektoriais, tokiais kaip transportas, žemės ūkis, verslo ir regiono plėtra, aplinkos apsauga. Turizmo plėtros strategiją iki 2015 m. remia Valstybinis turizmo departamentas, vykdydamas savo veiklą.

Turizmo sektoriaus strateginės plėtros pagrindiniu dokumentu yra laikoma Nacionalinė turizmo plėtros programa. Nuo 1994 m. iki dabar yra parengtos keturios programos. Pagal Nacionalinės turizmo 2007-2013 metų plėtros programą¹² yra patobulinti teisiniai dokumentai ir jų skaičius išaugęs. O tai skatina subalansuotą turistinių paslaugų vystymąsi, tikslingą teritorijos panaudojimą ir galimybes įvairioms veikloms vystyti. Taip pat ši programa kryptingai orientuoja valstybinį ir privatų sektorių siekti prioritetinėmis išskirtų, ekologinio ir kaimo turizmo plėtros sričių.

Kita vertus, negali būti ignoruojamas ir neigiamas turizmo poveikis, kuriam didelių įtaką daro turizmo plėtra ir turistų gausa. Valstybėse, kuriose turizmas dar nėra stipriai išvystytas, planavimas gali suteikti reikiamas gaires turizmo plėtrai, o tose vietovėse, kuriose turizmas išplėtotas, planavimas yra reikalingas tam, kad pagyvintų ar atstatytų turizmo sektorių, palaikytų jo gyvybingumą.

Turizmo planavimas yra reikalingas nes:

---

¹⁰ Lopa, J. M., and Marecki, R.F. The Critical Role of Quality in the Tourism System. 1999, P. 38

¹¹ Lietuvos ūkio plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija http://www.ukmin.lt/lt/strategija/ilgalaikie_ukio.php; prisijungimo laikas 2013-03-03

¹² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. Rugpjūčio 29 d. Nutarimu Nr. 944 patvirtina „Nacionalinė turizmo plėtros 2007-2013 metų programa/Valstybės žinios. 2007, Nr. 97-3939

1. turizmas yra sudėtinga sistema, apimanti tokius sektorius, kaip žemės ūkis, žuvininkystė ir gamybos pramonė.
2. turizmas yra glaudžiai susijęs su istorinėmis vietomis, parkais ir rekreacija, infrastruktūra, paslaugomis ir transportu.

Būtent planavimas užtikrina, kad visi šie elementai būtų vystomi sistemingai.

Didžioji dalis parduodamų turizmo produktų, kuriais naudojasi turistai, susideda iš infrastruktūros ir jos teikiamų paslaugų. Turizmas gali teikti tiesioginę ir netiesioginę ekonominę bei sociokultūrinę naudą. Planavimas reikalingas siekiant išsirinkti tinkamiausią turizmo rūšį ir tokį turizmo lygį, kuris neduotų neigiamo poveikio turizmo vietai.

Planavimas gali būti panaudotas siekiant atgaivinti pasenusias ar sunkiai plėtojamą turizmo rūšis.

Planavimas sudaro sąlygas švietimui ir mokymams.

Planavimas suteikia racionalų pagrindą plėtrai ir projektų, kurie yra svarbūs viešajam ir privačiam sektoriams, rengimui bei investicijų pritraukimui.

Per pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje planavimo poreikį lėmė intensyvi plėtra turizmui patraukliose vietovėse: kurortuose ir kurortinėse teritorijose, pajūrio zonoje, nacionaliniuose ir regioniniuose parkuose. Lietuvos turizmo sektoriaus valdymas ir planavimas yra pagrįstas jų reglamentuojančiais įstatymais ir kitais teisiniais dokumentais. Turizmo planavimas yra viena iš turizmo sektoriaus valdymo ir politikos įgyvendinimo funkcijų ir priemonių.

Lietuvos turizmo planavimo sistemą sudaro:

Strateginis planavimas - nustatomos atitinkamo laikotarpio turizmo plėtros strateginės kryptys ir turizmo politikos įgyvendinimo nuostatos.

Teritorijų planavimas - rengiami teritorijų planavimo dokumentai.

Trumpalaikis planavimas - rengiamos turizmo plėtros galimybių studijos, turizmo plėtojimo prioritetų ir galimybių artimiausiame laikotarpyje įvertinimui, projektavimo dokumentų ir investicijų poreikio nustatymui, turizmo viešosios infrastruktūros bei paslaugų (produktų) poreikių ir pasiūlos suderinimui, rinkų vertinimui atlikti.

Lietuvoje parengtos metodinės rekomendacijos sudaro sąlygas valstybinių institucijų darbuotojams racionaliai planuoti ir koordinuoti turizmo plėtros procesus šalies, regiono, rajono ir turistinio objekto lygmeniu.

Turizmo strateginio planavimo sistemą sudaro turizmo ir su turizmu susiję pagrindiniai strateginio planavimo dokumentai. Turizmo strateginio planavimo sistemoje svarbiausias ilgalaikis strateginio planavimo dokumentas yra Valstybės ilgalaikės raidos strategija (dalis „Turizmas“), atspindinti ilgalaikę valstybės turizmo raidos viziją ir plėtros kryptis. Į šalies turizmo strateginio

planavimo sistemą taip pat įeina Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikė strategija, Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas ir kitų ekonomikos sektorių ilgalaikio strateginio planavimo dokumentai, kuriuose pateiktos turizmo planavimo nuostatos.

Valdžios institucijų rengiamuose strateginiuose veiklos planuose pateikiama misija, strateginiai tikslai ir programos, kuriose nurodomi siektini rezultatai, planuojami finansiniai ir kiti ištekliai. Institucijų strateginiai veiklos planai rengiami atsižvelgiant į Vyriausybės programą ir prioritetus, Valstybės ilgalaikės raidos strategijos, atitinkamos ūkio šakos (sektoriaus) plėtros strategijos ir kitų su institucijos veikla susijusių planavimo dokumentų nuostatos. Institucijų strateginių veiklos planų rengimo procesas susijęs su biudžeto rengimu ir metiniu strateginio planavimo ciklu. Savivaldybių turizmo sektoriaus planavimo lygmenyje taip pat vadovaujamosi savivaldybės strateginiais turizmo planavimo dokumentais (bendrąsiais planais, strategijomis, programomis, galimybių studijomis).

Vadovaujantis bendrąja ūkio sektorių plėtros planavimo metodika, rekomenduojama tokia turizmo sektoriaus plėtros strategijos struktūra:

- ūkio šakos (sektoriaus) būklės analizė, įvertinant išteklius, galimybes bei rinkas;
- strategijos tikslai ir prioritetinės kryptys;
- atitinkamo laikotarpio uždaviniai ir jų įgyvendinimo priemonės.

Kad turizmo planavimas būtų visapusiškas, jis turėtų apimti visas sudedamąsias turizmo veiklos ir planavimo dalis, o taip pat ir kitus vietovės planus. Planavimo tikslu turi tapti bendruomenės interesai ir darni plėtra.

Darnus turizmas

Terminas „*darnus turizmas*¹³“ reiškia turizmą, kuris grindžiamas darnaus vystymosi principais, t.y. remiasi fundamentaliu tikslu - darniai vystyti visą turizmą. Šis terminas turi būti naudojamas, siejant jį su visu turizmo sektoriumi, o ne konkrečia turizmo rūšimi. Gerai valdomas didelių srautų turizmas gali ir turi būti toks pat darnus, kaip ir mažų srautų, specialių interesų turizmas.

Turizmo valdymas yra pasaulio darnios plėtros sudedamoji dalis ir valstybių strateginiuose dokumentuose išskiriamas prie ekonomikos vystymo prioritetų. Lietuvos darnaus vystymosi strategijoje¹⁴ turizmas, kaip ir kitos pagrindinės ūkio šakos, analizuojamos susiejant jį su poveikiu aplinkai.

---

¹³ Darnus turizmas. // <http://www.turizmas.dvi.lt/Darnus-turizmas-694.html>; Prisijungimo laikas 2013-01-05

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 patvirtinta "Nacionalinė darnaus turizmo vystymosi strategija" // Valstybės žinios. 2003, Nr. 89-4029.

DT pasižymi šiais bruožais:

1. Gamtinės ir kultūrinės aplinkos apsaugos užtikrinimas, išteklių racionalus naudojimas;
2. Ekonominės ir socialinės naudos teikimas, prisidėjimas prie skurdo mažinimo;
3. Kultūrinių tradicijų vertybių saugojimas, puoselėjimas, tolerantiškumo ugdymas;
4. Visuomenės švietimas, ugdymas, teikiamų paslaugų kokybė;

Apibendrintai galima sakyti - ekonominis augimas kartu su aplinkos ir socialinėmis gyvenimo vertybėmis yra pagrindiniai aspektai, kuriais remiantis vystomas DT.

Kaip teigia R. Čiegis ir R. Pareigis darnaus vystymosi koncepcijoje susiejami du labai svarbūs tikslai [17, p.108]:

- užtikrinti tinkamą, saugų, gerą gyvenimą visiems žmonėms (tai - vystymosi tikslas);
- gyventi ir dirbti, atsižvelgiant į biofizinės aplinkos ribas (tai – darnumo tikslas)¹⁵.

Nors iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad šie tikslai vienas kitam prieštarauja, bet jų abiejų turi būti siekiama vienu metu.

O A. Holden pateikė du aspektus, kurie atskiria subalansuoto turizmo plėtrą nuo tradicinio turizmo [8, p. 172]:

- Subalansuota plėtra neturi neigiamo efekto aplinkai ir kultūriniam paveldui;
- Stabilus vystymas turi užtikrinti, kad didesnė ekonominės naudos dalis pasilieka vietiniame turizme¹⁶.

DT planavimas reikalauja tokio strateginio planavimo požiūrio, kuris siektų optimaliai prisiderinti prie sistemos ir jos aplinkos ilgalaikių krypčių (vizijų), tikslų ir išteklių paskirstymo, strategijų ir poveikio stebėsenos kūrimo detalaus veiksmų plano pagalba. Plėtros planas yra kuriamas dalyviams, kurių poreikiai, požiūriai ir vertybės atsispindi plano vizijoje ir turinyje.

Strateginio planavimo procesas apima šiuos pagrindinius elementus ir planavimo etapus:

- vizijos arba misijos sukūrimas;
- situacijos (problemų) analizė;
- strateginių tikslų iškėlimas;
- strateginių alternatyvų įvertinimas;
- strategijos numatymas ir jos įgyvendinimas (išmatuojami tikslai ir detalus veiksmų planas);
- strategijos ir veiksmų (priemonių) plano taikymo stebėsenos bei vertinimas.

---

¹⁵ Čiegis, R.; Pareigis, R. Darnių miestų ekonomika. Vilnius, 2010. P. 108-109

¹⁶ Andrew Holden. Environment & Tourism. 2000 P.172-173

Strateginio planavimo procese visuomet identifikuojami tikslai ir įvertinami metodai jiems pasiekti. Taip pat ir visi turizmo ištekliai, suinteresuotosios šalys ir organizacijos, rinkos bei turizmo vietovės programos. Strateginis turizmo planavimas reikalauja atsakingo DT tikslų ir principų apsvaistymo, todėl turėtų būti išanalizuoti ekonominiai, aplinkosauginiai, socialiniai ir instituciniai turizmo vystymo aspektai.

Darnus vystymasis yra įmanomas tik tada, kai visą laiką išlaikomas pastovus turizmo išteklių (gamtinių, kultūrinių ir žmogiškųjų) kiekis ir kokybė. DT valdymas yra susijęs su turizmo išteklių kontrole, kuri ateities kartoms turi užtikrinti apsivūpinimą tokiais pat, ar ne mažesnės kokybės, ištekliais. Todėl visos suinteresuotosios šalys turi rūpintis, kad ištekliai nebūtų eikvojami, turistai nebūtų apgaudinėjami, o vietos gyventojai – išnaudojami.

Plėtojant DT išskiriamos šios suinteresuotosios grupės:

- turizmo įmonės, kurios siekia ilgalaikio pelno, rūpinasi savo įvaizdžiu, santykių su darbuotojais kokybe ir savo veiklos poveikiu aplinkai;
- vietinės bendruomenės, kurios siekia pagerinti gyvenimo kokybę;
- aplinkosaugininkai, kurie rūpinasi neigiama turizmo įtaka, tačiau vertina šios veiklos rūšį kaip vertingą pajamų šaltinį aplinkos apsaugos programoms įgyvendinti;
- turistai, kurie siekia aukštos kokybės paslaugų saugioje ir patrauklioje aplinkoje.

Visi DT vystymo tikslai yra glaudžiai susiję su bendru turizmo veiklos vykdymu ir įtaka, todėl tai yra sritys, kuriomis domisi ar turi domėtis valstybinės, vietos valdžios institucijos ir kitos suinteresuotosios šalys. Daugeliu atvejų praktinius veiksmus atlieka privatus sektorius, o valstybinių institucijų vaidmuo – vystyti ir įgyvendinti politiką, kuriančią palankią aplinką, skatinančią minėtus veiksmus bei pritaikančią juos darniam vystymuisi.

Valdžios institucijų taikomos priemonės turi padėti bendradarbiauti visiems suinteresuotiems turizmo sistemos dalyviams. Institucijos, siekdamos DT plėtos, turėtų suprasti skirtingas įvairių suinteresuotų šalių pozicijas bei motyvus ir skatinti visus siekti bendrų tikslų. Darnus vystymasis turi būti visų suinteresuotų grupių tikslas. Kadangi didžiausia turizmo įtaka pasireiškia per privataus sektoriaus įmonių bei turistų veiklą, tai norėdamos pasiekti pozityvių rezultatų DT vystyme, valdžios institucijos turėtų imtis vadovaujančio vaidmens. Valdžios institucijos turi sukurti tokią aplinką, kuri įgalintų ir skatintų privataus sektoriaus įmones, turistus ir kitas suinteresuotas grupes siekti darnaus turizmo vystymo, o tai galima padaryti sukuriant bei įdiegiant turizmo vystymo ir valdymo politiką, kurios pagrindinis tikslas – DT plėtra.

DT plėtos esmė yra saugoti gamtinius ir žmogaus sukurtus išteklius, teikti aukščiausios kokybės turizmo produktus ir integruoti tai į vietos regioną. Daugiausia dėmesio skiriama turizmo planavimo ir kontrolės veiksmams, siekiant kontroliuoti turizmo išteklius ir pagerinti esamą regiono

turizmo produktą. Turizmo veiksmai yra susiję su kitais veiksmais, todėl gali būti neigiamų pasekmių aplinkai. Dauguma jų yra susiję su turizmo infrastruktūros formavimu, pavyzdžiui, plėtojant ryšio tinklą, viešbučių, restoranų statybas. Progresuojantys turizmo veiksmai gali sunaikinti gamtos išteklius. Pagal D. Grundey¹⁷, „turizmo veiksmai, kurie yra planuojami, taikomi ir kontroliuojami tinkamai, gali turėti tik teigiamą poveikį“ [3, p. 122].

Darnus turizmas vis dar yra pakankamai nauja veiklos sritis, todėl kai kurios valdžios institucijos ir privatus verslas turi per mažai patirties, kaip tinkamai jį plėtoti. Turizmo planas ar plėtros programa gali suteikti rekomendacijas šio sektoriaus vystymui.

---

¹⁷ Grundey D. Managing Sustainable Tourism in Lithuania: Dream or Reality? *Baltic Journal on Sustainability*, 2008. P. 122-123

2. AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO BENDRA CHARAKTERISTIKA IR TURIZMO PASLAUGOS

ANP įkurtas 1974 m. kovo 29 d. Jo tikslas - išsaugoti nacionalinės svarbos kraštovaizdžio kompleksams bei ekosistemoms, reprezentuojančioms Aukštaitijos etnokultūrinės srities ir jos paribio gamtinius ir kultūrinius savitumus. Plotas 40574 ha. Parkas yra trijų rajonų sandūroje: Ignalinos rajone yra 58 % parko teritorijos, Utenos - 25 %, Švenčionių - 17%, Utenos ir Vilniaus Apskrityse. Nacionalinio parko teritorija suskirstyta į zonas, kurioms taikoma skirtinga apsaugos tvarka. Yra gyvenamoji 0,6 %, ūkinio prioriteto (žemės ūkio - 4,7 %, miškų ūkio - 12 %, kitų vandenų 3,2 %) 19,9 %, rekreacinio - 3,4 %, ekologinės apsaugos - 22,9 %.

ANP teritorijoje kraštovaizdžio draustiniai sudaro 34,6 %:

- Šiliniškių.
- Baluošo.
- Tauragno.
- Benediktavo.
- Kiaunos.
- Uteno.
- Kretuono.

ANP teritorijoje kultūriniai draustiniai sudaro 0,5 %:

- Rėkučių archeologinis.
- Kaltinėnų urbanistinis.
- Salų kultūrinis.
- Varniškių II kultūrinis.

ANP teritorijoje gamtiniai draustiniai sudaro 16 %:

- Žeimenio hidrografinis (1,41 %)
- Ažvinčių girios botaninis-zoologinis (3,65 %)
- Petriškės geomorfologinis (0,41 %)
- Kretuonykščio telmologinis (0,80 %)
- Kiti 13 draustinių (9,73 %)

ANP teritorijoje gamtiniai rezervatai sudaro 2,09 %:

- Balčio.
- Ažvinčių (Gervėčių) sengirės.

Griežtos apsaugos zona – rezervatas - užima 2,15 % parko teritorijos. Čia lankytis leidžiama tik su parko administracijos atstovu¹⁸.

Per 30 tūkstančių hektarų plotas, išraižytas kalvagūbrių ir upių slėnių, augančių girių ir mėlynų ežerų, priklauso ANP. Du trečdalius parko ploto dengia miškai. Beveik šeštadalį ploto užima ežerai. Ežerų yra daugiau kaip šimtas, per 30 upių ir upelių patenkina net išrankiausius lankytojus - parko schemose nurodyti tinkami plaukioti ežerai ir upės, kitur smagu paplaukioti ir pasigrožėti vandens augalais, kraštovaizdžiu. Vaizdinguose ežerų pakrantėse ir miškuose rasite stovyklaviečių, atokvėpio ir trumpalaikio poilsio aikštelių, dideli miško plotai skirti grybautojams ir uogautojams.

ANP yra *NATURA 2000* teritorija. Į ją patenka vakarinė ANP dalis, bei Kretuono ežeras (žiūrėti priedai Nr. 2).

2.1 Gamtos ir kultūros išteklių analizė

Dėl savo geomorfologinės praeities ANP išsiskiria savo gamtinių sąlygų įvairove. Čia galima atrasti beveik visų Lietuvoje esančių gamtos buveinių ir dirvožemių tipus. Todėl ANP auga tiek stepių, tiek tundrų augalija, o prieglobstį suranda netgi labai retos nykstančios paukščių ir gyvūnų rūšys. Pavyzdžiui, parke rasta net 59% visų Lietuvoje savaime augančių augalų rūšių, kai tuo tarpu jis apima mažiau nei 1% Lietuvos teritorijos. Iš gyvūnų čia sutinkami beveik visų Lietuvoje gyvenančių stuburinių rūšių atstovai, o kai kurių vabalų tai yra vienintelė radimvietė Lietuvoje¹⁹.

ANP reljefas labai įvairus. Vidutiniškai parko paviršius pakilęs 150 - 155 m virš jūros lygio, o aukščiausios viršukalvės Taurapilio ežero apylinkėse iškyla per 200 m. Žemiausios įdubos (iki 60 m) užlietos ežerų. Tvirtas kristalinis pamatas yra apytikriai 600 m. žemiau jūros lygio. Jį storu sluoksniu dengia nuosėdinės uolienos. Spėjama, kad Rytų Lietuva net du kartus buvo užlieta jūros, kuri čia tyvuliavo apie 30 mln. metų. Prieš apledėjimą Lietuvos teritorijoje buvo subtropinis klimatas, augo sekvojos, kiparisai, o vėstant subtropinė augalija išnyko. Ją pakeitė pušynai, beržynai, kurie šaltėjant klimatui, irgi išnyko. Prieš 650 tūkst. metų iš šiaurės pradėjo slinkti ledynai. Jie Lietuvoje buvo sustoję tris kartus, užklodami žemės paviršių 100-200 m storio ledyninių nuogulų sluoksniu. Kiekvienas ledynas paliko savo pėdsaką. Paskutinis apledėjimas baigėsi prieš 16 tūkst. metų, galutinai suformavo ežeringas aukštumas. Parko kalvagūbriai apaugę

---

¹⁸ Vieta

http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=3&Itemid=6#1; Prisijungimo laikas 2013-01-10

¹⁹ Gamta

http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=7&Itemid=5; Prisijungimo laikas 2013-01-10

miškais, daugiausia pušynais, o daubose tyvuliuoja ežerai. Įspūdingas Šiliniškių kalvagūbris. Naudingų iškasenų čia nėra - išskyrus molį. Baluošo ežero krantuose yra ežerinės kreidos. Yra mineralinio vandens.

Svarbiausios gamtos vertybės.

Vienas įdomiausių Šiliniškių gūbrys, kurio tąsoje yra Ginučių ir Papiliakalnės piliakalniai, Ladakalnis - viena gražiausių apžvalgos vietų Lietuvoje. Unikalus Tauragno ežeras, saviti Dringio, Lūšių, Baluošo ir kiti ežerai.

Didžiausios girios: Ažvinčių (čia yra pušynų, sulaukusių net 200 ir daugiau metų), Linkmenų, Minčios. Unikalus yra Ginučių ąžuolynas ir kadagynas prie Baluošo ežero.

ANP valstybės saugomi gamtos paveldo objektai (žr. Prieduose Nr. 2):

- Akmenys - Mokas ir Mokiukas (gamtos paminklas).
- Ladakalnis (gamtos paminklas).
- Baluošo ež. ilgasalė.
- Trainišchio ąžuolas (gamtos paminklas).
- Dringio ragas (gamtos paminklas).
- Ešerinio ežerėliai (2 vnt.) (gamtos paminklas).
- Ožių ragas Dringio ež. (gamtos paminklas).
- Asalnų pušis (gamtos paminklas).
- Labakaršio pušis (gamtos paminklas).
- Trainišchio ąžuolas (gamtos paminklas).
- Palūšės ąžuolas.
- Kretuonių pirmasis ąžuolas.
- Kretuonių antrasis ąžuolas.
- Obelų Rago kadagiai.
- Šuminų pušis.
- Varniškių II ąžuolas.
- Varniškių liepa.

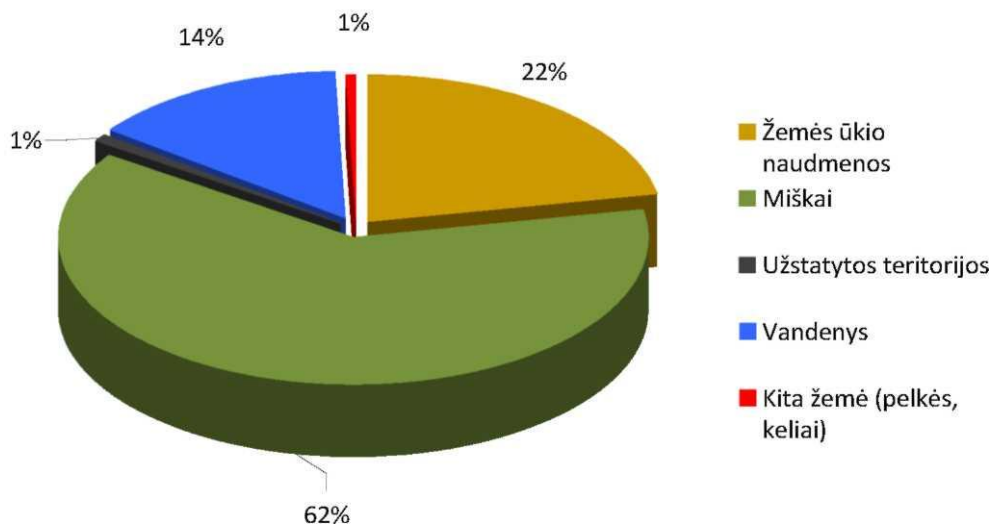
Savivaldybių saugomas gamtos paveldo objektas yra Vaišniūnų ąžuolas.

Miškai

62 % ANP teritorijos užima miškai (žiūrėti 1 pav.). Jų plotas - 20452 ha. Iš jų: pušynų - 79 %, eglynų - 7 %, lapuočių - 14 %. Didžiąją miškų dalį sudaro jauni ir pusamžiai medynai. Vidutinis medynų amžius - 59 m. Ažvinčių girioje yra pušynų, sulaukusių 150-200 metų. 1406 ha užima šimtamečiai pušynai ir 205 ha užima eglynai. ąžuolynų - tik 19 ha. Baluošo ežero pakrantėje auga 4

ha kadagynas. Didžiausios girios: Ažvinčių - 4603 ha, Minčiagirės - 2964 ha, Linkmenų - 2621 ha. Dauguma miškų - valstybiniai. Visi miškai priskirti girininkijoms. Nacionalinio parko miškuose sukaupta beveik 3,63 mln. ktm medienos. Kirsti galima tik tam tikro amžiaus sulaukusius medžius: pušis 120-140 metų, egles – 100-200 metų, beržus – 80 metų. Nacionaliniuose parkuose draudžiama kirsti plyno kirtimo biržėmis.

AUKŠTAITIJOS NACIONALINIS PARKAS

1 pav. ANP žemės naudmenų pasiskirstymas (proc.)

Vandenys

Vanduo semia net 15% parko teritorijos. Iš viso čia tyvuliuoja 126 ežerai ir ežerėliai. Didžiausias yra Kretuonas. Antras pagal didį ežeras yra Dringis – 725 ha. Tačiau jis turi daugybę įvairaus dydžio įlankų, pusiasalių ir iškyšulių. Jo kranto linija yra net 31,5 km. Tauragno ežeras yra giliausias ne tik parke, bet ir Lietuvoje. Ilgiausias parke Žeimenio ežeras yra 10 km ilgio, o vidutinis plotis yra mažiau nei 1 km. Todėl vietomis jis primena upę. Ežerai jungiasi protakomis ir upeliais. Visi parko ežerų ir upių vandenys suteka į Žeimeną, kuria iš ANP galima nuplaukti net į Kuršių marias²⁰.

Kretuono ežeras didžiausias ANP ežeras, kurio dydis net 829 ha, dar kitaip vadinamas Aukštaitijos perlu. Tai tikras rojus ornitologams, kurie į šią vietą plūsta pasižiūrėti retų Lietuvos paukščių.

Ant ežero kranto galite pamatyti akmens amžiaus gyvenvietės vietą, o šiek tiek toliau – etnografinį, gatvinį Kretuono kaimą, kurio pirmieji gyventojai šioje vietoje įsikūrė dar 16 amžiuje. Rytinėje Kretuono ežero pakrantėje esančiose užliejamose Žemaitiškės pievose peri gausybė retų,

²⁰ Vandenys

http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=3&Itemid=6#3; Prisijungimo laikas 2013-01-10

saugomų paukščių rūšių: juodakaklis kragas, juodoji žuvėdra, pilkoji antis, putpelė, švygžda, griezlė, stulgys, gričiuukas ir kiti. Turistai šią vietą mėgsta dėl įspūdingo reginio, kai į vieną vietą susirenka tūkstančiai paukščių.

Atskrendančių ar išskrendančių paukščių pulkus patogiausia apžvelgti nuo stebėjimo bokštelio, įrengto prie Reškutėnų kaimo. Norintys iš arčiau patyrinėti atskirų paukščių rūšis, su savimi turėtų pasiimti žiūronus ir botus, nes šiomis pievomis galima ir pabraidžioti.

Tačiau, pavasarį, kai paukščiai peri, braidyti po pievas draudžiama, nes išsigandę žmonių paukščiai pakyla į orą, o lizduose ilgams palikti kiaušiniai atšąla ir iš jų nebeišsiritą paukščiukai.

Iš anksto susitarus su ANP direkcija, turistams galima aplankyti ir Kretuono ežero salą. Smalsuoliai į salą valtimi perkeliama grupelėmis po 5-6 žmones. Saloje išvysite ne tik ištisas čia perinčių paukščių kolonijas, bet ir jų lizdus bei kiaušinius.

Flora

ANP augalų įvairovė pralenkia bet kurį Lietuvos draustinį ar rezervatą. Bendras rūšių skaičius yra 941. Tai būtų 59% savaimė augančių Lietuvoje floros rūšių (be kultūrinių ir introdukuotų iš svetur). Augalijos turtingumas paaiškinamas labai banguotu parko reljefu, sudarančiu gausybę biotopų skirtingų rūšių augalams augti.

Svarbiausia floros vertė yra rūšys, įtrauktos į Raudonąją knygą. Lietuvos Raudonosios knygos rūšių – 68, Europos bendrijų svarbos – 7 rūšys. Parke auga pačios rečiausios mūsų šalies floros rūšys: ežerinė labelija (randama trijose Lietuvos vietose), beržas keružis (šešiose vietose), virgininis varpenis (keturiose vietose), belapė antbarzdė (dviejose vietose). Rūšių sąrašus galima rasti ANP Mokslo skyriuje. Retųjų floros rūšių apsaugos būdas - bendrijų apsauga. Stengiamasi išsaugoti nuo išnykimo visas retas ir apyretes rūšis. Parke žinomos 656 grybų rūšys. ANP žinoma apie 360 saugotinių augalų rūšių radimviečių.

Svarbiausios kultūros paveldo vertybės.

Šiaurės Rytų Lietuvos XII-XV a. gynybinės linijos liekanos su Taurapilio, Ginučių, Puziniškio, Linkmenų, Vajuonio ir kitais piliakalniais bei Rėkučių senovės gynybiniu pylimu, unikalus Kretuono archeologinis kompleksas su senovės gyvenvietėmis ir pilkapiais (tai antras pagal skaičių pilkapynas Lietuvoje, turintis per 300 pilkapių), Minčios, Vyžių, Šakarvos, Palūšės, Kaltanėnų, Švento ir kiti pilkapynai bei akmens amžiaus gyvenvietės.

Unikalūs etnografiniai Salų (II), Varniškių (II), Vaišnoriškių, Šuminų (Pabaluošės), Strazdų, Kretuonių, Benediktavo (Maknių) bei kiti kaimai, Kaltanėnų urbanistinis kompleksas, Palūšės bažnyčios architektūrinis ansamblis, vandens malūnai, 1863 m. sukilimo prieš carinę Rusiją sukilėlių kapai Minčios girioje, kitos kultūros paveldo vertybės ir paminklai.

1960 m. buvo įsteigti Ignalinos kraštovaizdžio ir Ažvinčių girios botaninis-zoologinis draustiniai, vėliau tapę nacionalinio parko branduoliu. Daugiausia prie nacionalinio parko įkūrimo prisidėjo profesorius Č. Kudaba. Jo, ir dar keleto gamtosaugos autoritetų, iniciatyva 1974 m. kovo 29 d. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Ministrų taryba patvirtino pirmąją Lietuvos nacionalinio parko planavimo schemą.

Nacionalinio parko pavadinimas kėlė nemažai ginčų. Jau tada brendo mintys apie kitų nacionalinių parkų steigimą, todėl ši norėta pavadinti pagal regiono, t.y. Aukštaitijos, vardą tačiau norint pabrėžti pirmojo parko svarbą, jis buvo pavadintas Lietuvos TSR nacionaliniu parku. ANP jis pavadintas tik po to, kai Lietuva atgavo nepriklausomybę ir įsisteigė kiti nacionaliniai parkai.

Muziejai

Bene įdomiausias Stripeikių senovės bitininkystės muziejus. Jame galima išvysti įvairiausių senovinių avilių, bitininkystės įrankių, sužinoti apie bičių produktus, susipažinti su bitininkystės istorija Lietuvoje.

Nacionaliniame parke yra net 6 vandens malūnai. Viename jų, Ginučių, yra išlikusi visa autentiška įranga, tad malūnas paskelbtas technikos paminklu. Jame yra ir nedidelė ekspozicija Rugio kelias.

Reškutėnuose veikia Švenčionių rajono Nalšios kraštotyros muziejaus filialas, turintis daugiau kaip 2000 eksponatų. Gaveikėnų kaime Augulių šeima įkūrusi kaimo buities ir lietuviško stilizuoto kostiumo muziejų.

ANP lankomi objektai:

- **Gamtos paminklai.** ANP yra 26 gamtos paminklai, iš jų patys įdomiausi. Trainišio ažuolas, jam beveik 800 metų. Puzniškio ažuolas, Pabaluošės kadagnas yra vienas iš didžiausių Lietuvoje.
- **Etnografiniai kaimai.** 6 kaimai paskelbti architektūros paminklais: Salų II, Šumieniai, Strazdai, Vaišnoriškė, Varniškės II, Kretuonų kaimai.
- **Palūšės medinė bažnyčia su varpine.** Pastatyta 1750 m. Istorija byloja, kad statyboje buvo naudotas tik kirvis. Aštuonkampė varpinė, vienintelė tokia Lietuvoje. Bažnyčia su varpine yra architektūrinis paminklas.
- **Pilkapio ekspozicija ir akmens amžiaus būstas.** ANP gausu pilkapių, Plūšės ekspozicija vaizduoja žalvario amžiaus (V-VI a.) pilkapį. Kretuono apylinkėse aptiktos seniausios gyvenvietės Lietuvoje.
- **Paminklas kompozitoriui M. Petrauskui.** Petrauskas yra pirmosios lietuviškos operos „Birutė“ kompozitorius. 1973 m. Minint 100-ąsias gimimo metines pastatytas paminklas M. Petrauskui.

- **Botanikos takas.** Įrengtas 3,5 km. Ilgio takas tarp Palūšės ir Meironių kaimų prie Lušių ežero. Galima pamatyti apie 150 augalų rūšių, 9 iš jų įrašytos i Lietuvos raudonąją knygą.
- **Tautodailininkų medinių skulptūrų ansambis.** 1977 m. Tautodailininkai įamžino gamtos grožį, Ignalinos krašto legendas 16 medinių skulptūrų Lūšių ežero pakrantėje.
- **Ginučių vandens malūnas.** 1978 m. Restauruotas, saugomas valstybės kaip XIX a. technikos paminklas. Ekspozicija pasakoja duonos kelionę.
- **Ginučių piliakalnis.** 9-12 a. archeologijos paminklas. Manoma, kad čia stovėjo Linkmenų pilis, aprašyta dar 1373 m. H. Vartabergės.
- **Ladaklanis.** 176 m Aukščio virš jūros lygio kalnas. Nuo kalno atsiveria graži panorama, matosi net 6 ežerai. Ladaklanis paskelbtas geomorfologiniu gamtos paminklu.
- **Senovinės bitininkystės muziejus.** Veikia nuo 1984 m. Labiausiai lankomas turistų, pasakoja apie bitininkystės raida nuo seniausių laikų iki šių dienų.
- **Šiliniškių apžvalgos bokštas.** 2004 m. pastatytas 60 m telekomunikacijų bokštas, kuriame 30 m aukštyje įrengta apžvalgos aikštelė.
- **Taurapilio piliakalnis.** Ant Tauragnų ežero kranto. Iš trijų pusių piliaklanį saugo vandenys, o ketvirtą - specialūs gynybiniai įrengimai.
- **Akmuo Mokas.** Prie Šeimaties kaimo, stūkso akmuo stebinantis savo dydžiu, šalimais guli ir mažesnis akmuo Mokiukas. Legenda byloje, kad tai suakmenėjusi Mokų šeimyna.
- **Nalšios visuomeninio muziejaus filialas Reškutėnuose.** Daugiau kaip 1000 eksponatų, pasakoja apie krašto istoriją. Čia galima susipažinti su įvairių laikų lietuviškais leidiniais, pamatyti muzikos instrumentus, senuosius namų apyvokos rakandus, archeologinius radinius, įvairių akmenų kolekciją ir netgi meteoritą.
- **Paukščių stebėjimo bokštelis.** Rytinėje Kretuono ežero pakrantėje, užliejamose Žemaitiškės pievose galima pamatyti gausybę čia perinčių saugomų paukščių rūšių.
- **Lygumų kalnas.** Pietiniame Vajuonio ežero krante, 180 m stačiašlaitė, plokštikalnė, tarsi milžiniška apžvalgos aikštelė.

2.2. TURIZMO INFRASTRUKTŪROS PLĖTROS ANALIZĖ

ANP turi pakankamai gerai išvystytą turizmo paslaugas teikiančių įmonių ir vietos gyventojų verslą.

Pagrindiniai turizmui reikšmingiausi parko kultūriniai išteklių yra rekreacinėse teritorijose: Stripeikių bitininkystės muziejus, Ginučių vandens malūnas, Ladakalnis, Ginučių, Tauragnų piliakalniai ir kt.

Dauguma turistams reikšmingų kultūros vertybių gali būti tik apžiūrėtos, t. y. apžiūrėjimui skirti objektai. Tačiau kai kurie objektai yra naudojami dvejopai: jie kartu yra ir eksponatai, ir turistų apgyvendinimo vietos ar kiti infrastruktūriniai objektai. Reikšmingiausi tokie objektai ANP teritorijoje yra šie: Ginučių, Gaveikėnų vandens malūnai, Jonalaukio buvusi dvaro sodyba, Bitininkystės muziejus, Reškutėnų etnografinis muziejus, Kaltanėnų buvusio dvaro svirnas, miestelio aikštė, senoji dvarvietė. Tokiu būdu atsiranda sąsaja tarp vertybės išsaugojimo, jos aktualumo, ekologinio švietimo, informuojant lankytojų bendruomenę, ir pasinaudojimo tais kultūrinės reikšmės objektais, teikiant vieno ar kito tipo paslaugas.

Lankytojai į ANP gali patekti tik kelių ir geležinkelių transportu.

Geležinkelis Sankt-Peterburgas-Vilnius-Varšuva-Berlynas eina pietrytiniu parko pakraščiu (žiūrėti 2 pav.). Traukiniai kursuoja gana dažnai (lentelė Nr. 7) ir sustoja Ignalinoje (tai artimiausia stotelė prie Palūšės).

Autobusai iš didžiausių Lietuvos miestų – Vilniaus, Kaunas, Marijampolė ir kt. kursuoja gana dažnai (lentelė Nr. 8), sustoja jie visi Ignalinoje. Nuo Ignalinos iki Palūšės atstumas yra penki kilometrai, todėl autobusas važiuoja rėčiau, nes atstumas nėra didelis (lentelė Nr.9). Patogiausia pasiekti ANP būtų, atvykti į Ignalinos autobusų ar geležinkelio stotį.

2 pav. ANP kelių ir geležinkelių schema

Traukinių ir autobusų tvarkaraštis atvykti į Ignaliną:

Traukinių

7 lentelė. Traukinių tvarkaraštis (sudarė darbo autorius)

Maršrutas	Išvyksta iš Vilniaus	Atvyksta į Ignaliną	Savaitės dienos*
Vilnius-Ignalina	04:50	06:47	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	08:31	10:23	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	11:22	13:15	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	15:00	16:48	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	16:38	18:29	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	18:24	20:08	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	20:49	22:25	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk

Autobusų

8 lentelė. Autobusų tvarkaraštis (sudarė darbo autorius)

Maršrutas	Išvyksta	Atvyksta	Savaitės dienos*
Vilnius-Ignalina	07:50	09:40	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	09:00	10:50	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	10:00	11:50	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	10:00	11:50	Pr, A, T, K, Pn, Š
Vilnius-Ignalina	12:00	13:50	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	12:45	14:35	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	13:30	15:20	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	14:15	16:05	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	15:00	16:50	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	16:30	18:20	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	17:30	19:20	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	18:30	20:20	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	19:30	21:20	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Vilnius-Ignalina	20:15	22:05	Pn, Sk
Kaunas-Ignalina	07:30	11:10	Š
Kaunas-Ignalina	08:30	12:20	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk
Kaunas-Ignalina	13:15	17:00	Pr, Pn, Š, Sk
Marijampolė per Ukmerge ir Utena – Ignalina	07:20	12:20	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk

9 lentelė. Autobusų tvarkaraštis Ignalina-Palūšė (sudarė darbo autorius)

Maršrutas	Išvyksta	Atvyksta	Savaitės dienos*
Ignalina-Palūšė	07:40	07:48	Pr, Pn, Š, Sk
Ignalina-Palūšė	14:40	14:48	Sk
Ignalina-Palūšė	14:55	15:03	Pr, A, T, K, Pn, Š, Sk

*Savaitės dienos, kuriomis galioja maršrutas. Pr - Pirmadienis, A - antradienis, T - trečiadienis, K - ketvirtadienis, Pn - penktadienis, Š - šeštadienis, Sk – sekmadienis.

ANP yra atokiai nuo pagrindinių magistralinių kelių, todėl tranzitiniai transporto srantai nėra dideli, daugiausiai šie keliai yra naudojami vietinių gyventojų ir parko lankytojų susisiekimui. Pagrindiniai ANP turistų atvykimo keliai, yra krašto keliai. Kelio Nr. 102 Vilnius-Švenčionys-Zarasai, 111 Utena-Kaltanėnai-Ignalina, 112 Ignalina-Didžiasalis, 114 Molėtai-Kaltanėnai-Ignalina (žiūrėti 2 pav.).

Aukštaitijos ežerai pritraukia tūkstančius turistų. Rekonstruota senoji Palūšės valtinė, puiki vieta vandenininkams. Joje įrengtas patogus privažiavimas, informacinis biuras, jame galima gauti žemėlapius su pažymėtomis trasomis, lankytinas vietas ir objektus bei stovyklavietes. Ežero pakrantėje įrengta moderni valčių prielauka bei anгарas laivams laikyti. Palūšės valtinėje vandens turizmo mėgėjai gali išsinuomoti poilsinius laivelius, baidares, valtis, paprastam pasiplaukiojimui, tiek žygiui kelioms dienoms.

Panaudojant ES lėšas bus atkuriami ir daugiau turistinių, kultūrinių, istorinių objektų ne tik ANP, bet ir visoje Lietuvoje. Antai kaip projektas „Ginučių archeologinio ir Ladakalnio gamtinio kompleksų sutvarkymas ir pritaikymas lankymui“, jo dėka sutvarkytos Ladakalnio apžvalgos aikštelės, sutvarkyti į jį vedantys takai, įrengtos automobilių stovėjimo aikštelės bei išsilaipinimo vietos vandens turistams. Ladakalnis, nuo kurio atsiveria nuostabūs Aukštaitijos vaizdai, nuo seno garsėja tarp turistų. Ladakalnis patrauklus, dėl to, jog pasiekiamas gali būti visomis transporto priemonėmis: pėsčiomis, automobiliu, dviračiais, vandens keliais.

ANP planuose yra rekonstruoti bene labiausiai lankomą Bitininkystės muziejų, atnaujintas Ginučių vandens malūnas, tvarkomi parko draustiniai, pradėta Palūšės turizmo centro rekonstrukcija. Įgyvendinant projektą ketinama rekonstruoti turizmo centro centrinę pastatą su konferencijų salėmis ir nakvynės patalpomis.

2007-2013 m. turizmo plėtrai Lietuvoje iš viso skirta daugiau nei 827,76 mln. litų ES struktūrinių fondų paramos pagal Sanglaudos skatinimo programą²¹.

2.3. Kaimo turizmo plėtros analizė

Šiuo metu kaimo turizmas – reikšminga Lietuvos turizmo sektoriaus dalis, išsiskiriantis savitumu ir konkurencinėmis savybėmis turėti įtakos savivaldybės ar valstybės įvaizdžio formavimui, skatinti atvykstantojo turizmo augimą. Kaimo turizmo stiprybė – tautos materialinio ir dvasinio paveldo panaudojimas, jo kūrybingas pritaikymas modernios visuomenės aplinkoje.

---

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. Rugsjūčio 29 d. Nutarimu Nr. 944 patvirtinta „Nacionalinės turizmo plėtros 2007-2013 metų programa/Valstybės žinios. 2007, Nr. 97-39-39.

Kaimo turizmas yra sudėtinė Lietuvos turizmo dalis. Lietuvoje kaimo turizmas įtrauktas į Turizmo Įstatymą, Lietuvos turizmo generalinį planą, Nacionalinę turizmo bei kaimo socialinės raidos ir gyventojų užimtumo programas.

Visame pasaulyje pastebėta, jog populiarėja individualus turizmas. Trys S (Sun, sea, sand) – saulė, jūra ir smėlis, pereina prie trijų L (landscape, lore, leisure) – peizažas, tradicijos, laisvalaikis.

Kaimo turizmas laikomas vienu iš sparčiausiai augančiu turizmo paslaugų sektoriumi Lietuvoje. Poilsiautojų skaičius kaimo turizmo sodybose sparčiai auga. Žmonės mielai renkasi poilsį kaime. Kaimo turizmo sodybos daugiausia lankytojų turi vasaros sezono metu: birželio, liepos, rugpjūčio mėnesiais. Mažiausiai užimtos turistų sodybos būna sausio, vasario, kovo mėnesiais. Dar iki šiol ne visos sodybos gali priimti poilsiautojus žiemos metu, nes nėra tam sąlygų. Tiek fizine, tiek kultūrine prasme, kaimas yra turizmo išteklius. Pagrindiniai žemės išteklių naudotojai buvo, ir yra, žemės ūkis ir miškininkystė.

Kaimo turizmo paslaugų paklausa, stipriai priklauso nuo vietovės rekreacinių išteklių. Gamtinė aplinka, turistams turi dideli patrauklumą, šiek tiek mažiau vertinamas vietovės istorinis autentiškumas, kultūros, etnografinis paveldas. Aptarnavimo kokybė bei sukurta infrastruktūra labai sąlygoja gerą paslaugos kokybę. Kokybės ir kainos santykis yra kaimo turizmo produkto patrauklumo ir konkurencingumo rodiklis, tuo pačiu metu jis formuoja visos šalies kaimo turizmo įvaizdį, bei kokybiški kaimo turizmo paslaugos ir svetingumo standartai, garantuoja sėkmingą konkurenciją kaimo turizmo versle.

ANP populiariausiomis kaimo turizmo paslaugomis be apgyvendinimo yra poilsis, į kurį įeina pirtis, žvejyba, grybavimas, baidarės ir k.t.

Grybavimas ANP kaimo sodybose populiarus todėl, kad čia grybų įvairovė nepaprastai turtinga - čia atrastos 633 rūšys. Gausiausiai grybai dera pietryčių Lietuvoje: Labanoro, Rūdininkų, Pabradės, Šimonių giriose. Grybų paplitimas ir derlingumas nevienodas. Nelygu, koks miškas. Daugiausia grybų dygsta vidutinio drėgnumo spygliuočių miškuose. Ypač eglynuose ir pušynuose, užpelkėjusiuose miškuose – grybų mažiau. Vien valgomų grybų ANP žinoma 112 rūšių, o visų kepurėtųjų grybų rasta apie 280 rūšių.²²

Pagal angliavandenių, mineralinių medžiagų kiekį grybai artimesni daržovėms ir vaisiams. Grybuose gana daug kalio, fosforo ir geležies, taip būtinų žmogaus organizmui. Yra ir mikroelementų (cinko, jodo, vario), kurie labai svarbūs medžiagų apykaitai. Be to, grybuose yra daug ląstelienos, kurios labai reikia žmogaus organizmui. Grybuose randamas licitinas neleidžia

---

²² Grybija

http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid=7#1; Prisijungimo laikas 2013-01-17

kauptis cholesteroliui. Taip pat gausu fermentų, gerinančių virškinimą ir medžiagų pasisavinimą. Nestinga ir įvairių vitaminų (ilgiau grybus laikant, vitaminų mažėja). Tikriniame baravyke rasta ir antibiotikų.

Pagal Grybavimo Lietuvos miškuose taisykles, grybauti leidžiama visuose miškuose, išskyrus rezervatus, o nuo balandžio 1 d. iki rugsėjo 1 d. - ornitologinių (paukščių) draustinių miškus. Grybaujant leidžiama tik išrauti arba nupjauti grybą prie žemės. Draudžiama ardyti miško paklotę, niokoti nerenkamus grybus, samanias, kerpes, kitus augalus. Geriausia grybauti anksti rytą, ypač švintant. Tada grybai būna kietesni, tvirtesni. Grybavimui tinka balaninės ir plastikinės pintinės su tarpeliais dugne. Būtina turėti peilį. Grybai greitai kirmija, todėl parvykus iš miško negalima grybų palikti kitai dienai.

Lietuviai nuo seno mėgsta grybauti, gerai žino įvairias grybavimo subtilybes. Grybaujant neišvengiama ir neigiamų padarinių grybų ištekliams, miško ekosistemoms. Ypač kenkiama grybienai, kai samanos vartomos, stumdomos į šonus mechaniniais įrankiais.

Žvejyba ANP kaimo turizmo sodybose puikiai tinka todėl, kad vandens telkiniuose gyvena 35 žuvų rūšys. Praktiškai visuose ANP ežeruose gyvena karšiai, plakiai, kuojos, ešeriai, lydekos, aukšlės. Gilius vandenį mėgsta syka, seliavos, o lynai ir raudės mėgsta stovintį ir šiltą vandenį. Meknės, šapalai, kiršliai, upėtakiai gyvena upėse ir pratakijuose ežeruose. Iš plėšriųjų žuvų aptinkamos lydekos, ešeriai, uncuriai, sterka, vėgėlės, šamai²³. Žvejoti leidžiama su šiais įrankiais: meškerėmis, spinningais, skrituliais, velkėmis, vėliavėlėmis, bučiukais ir samteliais vėžiams gaudyti, povandeninės medžioklės šautuvais. Vienam žvejui galima naudoti 2 plūdines meškeres, 1 spinningą, 5 dugnines meškeres. Per dieną vienam žvejui mėgėjui leidžiama sugauti iki 5 kg žuvis.

Labai trūksta aktyvaus laisvalaikio paslaugų ir su ja susijusios infrastruktūros, tokios kaip sporto aikštelių, hipodromų, golfo aikštynų ir t.t. Kaimo turizmo paslaugų paklausos nuolatinį augimą gali užtikrinti tik šios paslaugos savitumas, kokybė ir įvairovė bei geras paslaugos kokybės ir kainos santykis.

Būtiniausių kaimo turizmo sąlyga - gera gamtinė aplinka. Natūralūs gamtos ištekliai, ekologiškai švari gamtinė aplinka, klimatas - yra pagrindinės kaimo turizmo produkto sudėtinės dalys.

Į vertingiausių ir įdomiausių gamtinių turizmo objektų, tinkamų kaimo turizmui patenka ANP. Tačiau ANP panaudojimo galimybės yra tik patenkinamos, nes yra prasta, nepakankama infrastruktūra, poilsio namų būklė prasta, trūksta higienos įrangos, netvarkoma aplinka. Menka infrastruktūra sudaro sąlygas neorganizuotiems turistams teršti ir kitaip žaloti aplinką.

---

²³ Žuvis

http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid=7#12; Prisijungimo laikas 2013-01-17

Apgyvandinimas – viena svarbiausių turizmo paslaugų sistemos sudedamųjų dalių. Jo tikslas yra užtikrinti turistams gyvenimo sąlygas už jų pastoviosios gyvenamosios vietos ribų, ilgesniam nei vienos dienos laikotarpiui. Atvykstantys į kaimo turizmo sodybas tikisi apgyvendinimo įvairovės ir gero aptarnavimo.

Dabartinės kaimo sodybos – iš sovietinio kaimo, dauguma jų neįdomios, negražios, mūrinės. Lietuvos kaimo turizmo rinkoje turėtų įsivyrėti naujos arba restauruotos sodybos, išlaikančios senosios statybos tradicijas, pastatytos iš rastų, medžio ar akmens, nes miestiečiai, besinaudojantys kaimo turizmo paslaugomis, trokšta tradiciškumo, autentiškumo. Šiandien kaimo turizmo verslo intensyvumas, efektyvumas ir sėkmė priklauso nuo šiuo verslu užsiimančių verslininkų organizacinio pasiruošimo, sugebėjimo suvokti, ko pageidaus į jų sodybas atvykstantys poilsiautojai. Dauguma kaimo turizmo sodybų, neturi prieigos prie interneto ryšio, bei internetinių svetainių.

ANP regione veikia 38 kaimo turizmo sodybos Utenos rajone, pagal Utenos turizmo informacijos centrą²⁴, ir 41 kaimo turizmo sodyba Ignalinos rajone, pagal Ignalinos turizmo informacijos centrą²⁵. Tai sudaro 79 kaimo turizmo sodybas.

Kaip teigia Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų strategijos pagrindinės nuostatos, kaimo turizmas vertinamas kaip viena pagrindinių alternatyvių verslo krypčių, nes paklausa yra didesnė už pasiūlą, nors kaimo turizmo sodybų skaičius arti 500 visoje Lietuvoje. Didėjantis poilsio paslaugų ir turizmo poreikis skatina vystyti kaimo turizmą.

Lietuvos kaimo plėtros vizija 2013 metams yra suformuluota siekiant:

- sustiprinti žemės ir miškų ūkio sektoriaus konkurencingumą, tiekiant paramą pertvarkymui, plėtrai ir naujovių diegimo procesui;
- padidinti aplinkos ir kraštovaizdžio vertę, teikiant paramą ekologiškiems žemėtvarkos metodams;
- pagerinti gyvenimo kokybę kaimo vietovėse ir skatinti įvairesnę ūkinę veiklą.

Tačiau tai visai nedidelė dalis, norint skatinti kaimo turizmo plėtrą ir jo patrauklumą. Pirmiausia veiksmai turėtų būti nukreipti į produkto kokybės gerinimą ir kontrolę, šviečiant ir apmokant savininkus bei tikrinti jų infrastruktūrą ir atliekant privataus sektoriaus reklaminės literatūros monitoringą, siekiant, kad nebūtų skleidžiama klaidinanti ir žalinga informacija apie paslaugų kokybę.

---

²⁴ Utenos turizmo informacijos centras

http://www.anp.lt/images/stories/Infolapai/sodybos_utena_2009.pdf; Prisijungimo laikas 2013-01-17

²⁵ Ignalinos turizmo informacijos centras

<http://www.anp.lt/images/stories/Infolapai/ignalinos%20r%20kaimo%20turizmo%20sodybos%202010.pdf>;
Prisijungimo laikas 2013-01-17

Dar vienas svarbus kaimo turizmo ANP kaimo turizmo plėtros kriterijus yra sezoniškumo pašalinimas. Nepaisant to, kad apgyvendinimo paslaugų pasiūla kaimo vietovėse nuolat auga, sezono metu šio sektoriaus paklausa nuolat viršija pasiūlą, todėl plėtros veiksmai turėtų būti nukreipti į sezono prailginimą, skatinant vartojimą gretimais mėnesiais.

Bioivairovė ANP yra labai didelė, parke yra žinomi 209 rūšių paukščiai. Iš jų parke veisiasi 151 rūšis. Apie 40 rūšių paukščių parką aplanko tik migruodami į šiaurę ir pietus.

Parke dažnai gyvena ir peri:

- 86 žvirblinių rūšių,
- 31 sėjikinių rūšių (tilvikai, kirai, žuvėdros),
- 24 žąsinių rūšių,
- 19 plėšriųjų rūšių (ereliai, vanagai, sakalai, lingės),
- 8 genių rūšys.
- 6 skirtingas pelėdų rūšys

ANP gamtos vertybė ir pasididžiavimas - 51 rūšis iš Raudonosios knygos sąrašo. Paukščių, kurių apsauga susirūpinta Europos Sąjungos šalyse, parke aptinkamos 45 rūšys. ANP teritorijoje pastoviai gyvena juodakaliai narai, juodakaliai kragai, juodieji gandrai, ereliai žuvininkai, ereliai rėksniai, startsakaliai, vapsvaėdžiai, karveliai uldukai, kurtiniai, mažieji kirai, tilvikai gaidukai ir stulgiai, pelėdos lututė ir žvirblinė, tripirščiai geniai ir daug kitų. Iš retųjų rūšių parke galima sutikti tokias rūšys kaip, jūriniai ereliai, pievinės lingės, baltaskruostės ir baltasparnės žuvėdros, pilkosios antys ir tilvikai - juodkrūčiai bėgikai, tamsieji tilvikai, plaukikai. Per migraciją parke laikinai apsistoja tūkstančiai žąsų, šimtai ančių (ypač cyplių), tikrieji Šiaurės gyventojai - mažieji dančiasnapiai, baltieji didieji garniai, mažosios gulbės, žaliakojai tulikai²⁶.

Žinduolių parke apie 50 rūšių. Tai vabzdžiaėdžiai, graužikai, plėšrūnai ir kanopiniai.

- Vabzdžiaėdžiai:

Kurmiai, kirstukai, šikšnosparniai (šikšnosparnių parke rastos 8 rūšys, kurių 4 įrašytos į Raudonąją knygą).

- Žinduoliai:

Tarp žinduolių gausiausi rūšimis – graužikai, bebrai (Lietuvoje bebrai buvo visiškai išnaikinti ir tik 1947 metais vėl atvežti iš Voronežo rezervato). Rečiausias graužikas parke yra beržinė sicista. Taip pat gyvena ir kiti graužikai: pelės, žiurkės, pelėnai. Dvi rūšys kiškių: pilkasis, kurį visi puikiai pažįsta, ir baltasis - miškų gyventojas įrašytas į LRK, gausu voverių.

---

²⁶ Paukščiai

http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid=7#14; Prisijungimo laikas 2013-01-18

- Plėšrūnai:

Lapės, vilkai, usūriniai šunys, kiauniniai gyvūnai, kartais užklysta lūšys. Vilkai veisiasi seniausiuose medynuose - Ažvinčių girioje. Miškuose ir miškeliuose karaliauja kiaunės, žebenkštys, šermuonėliai, šeškai, barsukai, prie vandens sutinkamos audinės ir ūdros.

- Kanopiniai:

Parke gausu šernų ir stirnų, taurieji elniai, dar gyvena briedžiai - stambiausi elninių šeimos atstovai²⁷.

Dėl tokios gausios bioįvairovės ANP kaimo turizmo sodybos galėtų įtraukti ir kitokias veiklas, tokias kaip paukščių stebėjimas, medžioklė, žvejyba ir pan.

Dar vienas labai svarbus kaimo turizmo plėtros uždavinys yra pritraukti kuo daugiau lankytojų ne tik iš Lietuvos, bet ir užsienio valstybių. Tarptautiniai ryšiai, išplėtoti dėl Lietuvos narystės ES ir NATO, padarė Lietuvą saugiu ir patraukliu turizmo regionu (žiūrėti priedai Nr. 1).

---

²⁷ Žinduoliai

http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid=7#15; Prisijungimo laikas 2013-01-18

3. AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO TURIZMO GERINIMO GALIMYBIŲ ANALIZĖ

3.1 Nuotykinio turizmo perspektyvos

10 lentelė. Nuotykinio turizmo (toliau NT) samprata (sudarė darbo autorius)

Autorius	Nuotykinio turizmo apibrėžimas
Swarbrooke, 2003	Gali būti išskiriama dešimt esminių nuotykių bruožų (Jaudulio, naujų pojūčių, adrenalino, asmeninių pergalių siekis t.t), kurie, derėdami tarpusavyje, sukuria asmeninius individo lūkesčius nuotykiniam turizmui. Kaip tik dėl šių bruožų derėjimo variacijų tampa sudėtinga apibendrinti nuotykinį turizmą bendrąja prasme.
Mintel, 2001	Tai laisvalaikio veikla, kuri vyksta neįprastoje, egzotiškoje, tolimoje ar laukinėje aplinkoje. Ši veikla turėtų būti siejama su dalyvių aktyvia veikla, daugiausiai lauke, tikintis patirti skirtingo lygmens riziką, jaudulį ar poilsį, o taip pat išbandyti save neįprastomis aplinkybėmis. Labiausiai ji turėtų būti siejama su civilizacijos nepalietų žemės kampelių tyrinėjimu ir asmeniniais iššūkiais.
Nuotykinų kelionių prekybos asociacija (ATTA, JAV)	Nuotykinė veikla gali būti laikoma bet kuri turistinė veikla, apimanti bent du iš trijų komponentų: fizinę veiklą, kultūrinis pokytis ir sąlytis su gamta. Pagrindinė nuotykinio turizmo idėja yra ta, kad jo dalyviai skatinami palikti įprastą savo komforto aplinką. Tokia būseną pasiekama patiriant kultūrinį šoką arba atliekant veiksmus, reikalaujančius ženklesnių fizinių pastangų ir patiriant tam tikrą laipsnį tikros ar susikurtos rizikos ir fizinį pavojų.
Weissinger, Bandalos, 1995	Nuotykinėje veikloje svarbiausias yra vienas iš keturių laisvalaikio motyvacijos skalės komponentų - tai iššūkis, charakterizuojamas kaip tendencija siekti tokių kelionių ir laisvalaikio potyrių, kurie praplėstų asmenybės ribas ir suteiktų neįprastų situacijų patirtį.

NT gali būti apibrėžiamas labai skirtingai (10 lentelė), tačiau pagrindiniai elementai yra laisvalaikis, gamta ir fizinė veikla, daugeliu atvejų iššaukianti asmeninės rizikos atsiradimą. Skirtinguose apibrėžimuose akcentuojami skirtingi nuotykinės veiklos komponentai, minėti aukščiau, ir jų skirtinga svarba užsiimant nuotykinę veiklą; tačiau bendra tendencija yra tokia, jog

laukiamas rezultatas iš nuotykinės veiklos yra susijęs su asmeninėmis pergalėmis, susijusiomis su pavojaus baimės, atsiradusios neįprastoje aplinkoje, nugalėjimu. Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymas nuotykinio turizmo sampratos nepateikia.

NT Lietuvoje, kaip ir kitose pasaulio šalyse, labai priklauso nuo gamtinių sąlygų, taip pat nuo kultūrinio, socialinio konteksto, tokio pobūdžio paklausai. Labai didelę NT paklausą bei išvystymą turi Didžioji Britanija ir JAV. Nors Lietuvoje įmanomas NT, tačiau propaguotojai ir tiekėjai yra savo srities entuziastai, kurie papildomų paslaugų neišnaudoja iki galo.

Karšto oro balionai

Vieną iš populiariausių nuotykinės veiklos rūšių Lietuvoje – skraidymas karšto oro balionais. Šios srities paslaugą siūlo net keli oreivių klubai. Šie klubai siūlo paskraidinti bet kurioje Lietuvos dalyje, jai tai leidžia oro sąlygos. Karšto oro balionais galima pakilti į labai didelį aukštį. Oro balionais dažniausiai skriejama ramiausiomis dienos valandomis, t.y. aušros metu arba likus kelioms valandoms iki saulėlydžio, dėl to kad tokiu metu vėjas būna ramesnis, lengviau pakilti ir nusileisti. Vienu metu skraidinama nuo vieno iki keturių ir daugiau keleivių, priklausomai nuo oro baliono, bei krepšio dydžio. Visi skrendantys yra apdraudžiami, pirmą kartą skridusiems įteikiami diplomai. Skrydžio metu labai populiariu vaišinti šampanų ar šampanizuotu vynu.

Skrydžio metu vienintelė baliono valdymo sistema yra didinant arba mažinant kuro padavimą sugebėti patekti į vėjo sroves, pučiančias skirtingomis kryptimis. Skrydimo kryptis priklauso nuo vėjo, tačiau aukštis, į kurį pakyla balionas, priklauso nuo oro temperatūros baliono viduje. Pilotas savo ruožtu turi gebėti iš anksto įvertinti, kokį manevrą norės atlikti ir atlikti jį laiku, nes baliono atsakas į piloto veiksmus šiek tiek vėluoja.

Šio užsiėmimo sukulto pavojaus priežastis gali būti per didelis vertikalus arba horizontalus greitis leidžiantis, susidūrimai atviroje erdvėje ar aukštos įtampos laidai. Būtent susidūrimas su aukštos įtampos laidais yra pats pavojingiausias, todėl, kad pilotai planuoja nusileidimą kuo arčiau kelio. Dauguma oro balionų mėgėjų ir visi komerciniai tokių skrydžių organizatoriai seka paskui oro balioną tam, kad būtų patogų grįžti atgal po nusileidimo, bei komanda galėtų padėti nusileisti balionui.

Lietuvoje ši nuotykinė veikla yra viena geriausiai išvystytų, daugiausiai dėl palankių klimatinių ir reljefinių sąlygų. Skrendant karštu oru varomu balionu išvengiama greičio faktoriaus. Išvysčius šią veiklą turistiniu pobūdžiu po ANP, būtų galima pritraukti nemažai profesionalų bei entuziastų pasigrožėti didžiausiu Nacionaliniu parku Lietuvoje.

Šiuo metu Lietuvoje skrydį karšto oro balionų siūlo keletas įmonių. Daugiausia skrydžių yra vykdoma Vilniaus, Tarkų, Kauno, Alytaus, Panvežio, Šiaulių rajonuose. Skrydžiai ANP teritorijoje yra užsakomieji. Išplatinus ir suteikus daugiau informacijos apie skrydžius karšto oro

balionu ANP teritorijoje atsirastu nemažai entuziastų, norinčių išmėginti šį aktyvų laisvalaikio praleidimo būdą, bei pasigrožėti nepakartojama ANP teritorija.

2012 Liepos 5-6 dienomis Šiauliuose įvyko Lietuvos oro balionų čempionatas, pritraukęs nemažai turistų ir šio aktyvaus laisvalaikio praleidimo entuziastų. Į ANP teritoriją reikia pritraukti tokio masto renginius, kurie padėtų, paskatintų daugiau turistų atvykti į ANP kaimo sodybas, aplankyti lankomus objektus.

Parasparnių pilotavimas

Šiuo metu Lietuvoje sparčiai populiarėjanti nuotykinės veiklos rūšis yra parasparnių pilotavimas. Lietuvos parasparnių pilotų asociacija kviečia mokytis sklandyti parasparniais, ir jau nebe pirmi metai organizuoja stovyklą „Salos“. Stovykla „Salos“ vyksta Rokiškio rajone, ir trunka apie 12 dienų, per kurias yra vykdomi teoriniai ir praktiniai užsiėmimai. Kadangi mokymai vyksta gamtoje, tenka nakvoti palapinėse tam skirtuose stovyklose, kas sąlygoje dar didesnę nuotykinę turizmą.

Tokio pobūdžio stovyklą kaip „Salos“ puikiausiai galima, vystyti ir ANP teritorijoje. Dėl nuostabaus ir labai įvairaus reljefo, tai tikras iššūkis parasparininkui. Stovykla į ANP atneštų papildomų lėšų ne tik pačiai direkcijai, bet ir vietos gyventojams, maitinimo įstaigoms, kaimo turizmo sodyboms.

Šio sporto saugumas yra tiesiogiai proporcingas piloto įgūdžiams ir sklendimo jautimui. Dauguma nelaimingų atsitikimų, yra susiję su paties piloto klaidomis.

Parasparininko užduotis yra sugebėti pakilti kartu su oro srautais ir sklęsti toliau pasitelkiant kalno šlaito aukštyn nukreipiamą vėją. Lietuvoje nėra tokių kalnų, todėl galima pasitelkti papildomą techniką - variklį, kurio dėka galima sklęsti ten, kur norisi, o ne vien ten, kur neša vėjas.

Jau dešimt metų Lietuvoje praktikuojamas parasparnių sportas kasmet sulaukia vis daugiau entuziastų, siekiančių išbandyti savo jėgas, ar kartu su instruktoriumi sklęsti Lietuvos padanges ir grožėtis gamtos turtais, gerėtis nuostabiu kraštovaizdžiu.

²⁸**Parasparniai**

Parasparnis – lengvas nešiojamas sklandytuvai, neturintis standžios struktūros, sudarytas iš lengvos medžiagos ir stropų (plonų virvelių). Naudojamas sklandymui aukštyn kylančiuose šilto oro srautuose taip, kaip tai daro sklandytuvai ir skraidyklės.

---

²⁸ Parasparniai

[http://www.paragliding.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=6&Itemid=27;](http://www.paragliding.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=6&Itemid=27)
Prisijungimo laikas 2013-01-11

Parasparnis dažnai painiojamas su parašiotu. Iš tikrųjų, jie labai panašūs, tačiau skiriasi paskirtis. Parašiotas skirtas saugiai nusileisti ant žemės, o parasparnis - kuo ilgiau skrieti ore. Prižiūrint instruktoriui, skraidyti parasparniu galima išmokti per 10 užsiėmimų. Parasparnis skrydžiui paruošiamas per 5 minutes. Visa jo įranga sveria 15-20 kg ir telpa vidutinio dydžio kuprinėje. Parasparniu pakilti į orą galima startuojant nuo kalvos šlaito, o lygumose – naudojant specialų įrenginį – išvilktuvą.

Esant palankioms oro sąlygoms, galima visą saulėtą dieną skraidyti nenusileidžiant. Parasparnio piloto „darbo vieta“ - pakabinimo sistema – specialus „krėslas“, kuriame patalpinamas atsarginis parašiotas, variometras-aukštimitis, navigacinė įranga (GPS imtuvas, žemėlapis, kompasas), fotoaparatas, vandens gertuvė ir kita įranga. Skrydžio parasparniu nuotolio rekordas – virs 500 km, Lietuvoje – virs 280 km. Maksimalus pasiekiamas greitis gali siekti 60-65 km/h, kai kuriose akro-figūrose – virš 100 km/h. Turėdamas minimalų žemėjimo greitį apie 1 m/s ir nedidelį viražo spindulį, parasparnis kildamas aukštyn šiltuose oro srautuose, sugeba aplenkti patį tobuliausią sklandytuvą.

Parasparniu galima daryti įvairias aerobatikos figūras: „mirties kilpą“, „statinę“, „kūlverstį pirmyn“ ir kitas.

Jodinėjimas

Viena iš galimybių pagerinti nuotykinį turizmą ANP, jodinėjimo šakos populiarinimas. Neskaitant pirminės arklių, žirgų treniravimo ir jodinėjimo jais paskirties – darbiniais, prekybos ir transportavimo tikslais, taip pat jodinėjama varžybose, dresuojant, vadeliuojant, atliekant šuolius su kliūtimis, rodeo, ir specialius arklių ar žirgų pasirodymus.

Jodinėjimas gali būti aktyvaus laisvalaikio praleidimo forma, kuomet jojama tiesiog dėl malonumo joti. Taip pat su žirgais gali būti vykstama į medžioklę arba žygius, pažintiniais tikslais. Jojimas galimas individualus arba prižiūrint instruktoriaus. Jojama specialiai skirtais takais arba laukinėje gamtoje, naršant jos vietas. Jodinėjimas gali būti laikomas net terapija žmogui, kadangi gerina jo sveikatą ir emocinį vystymąsi. Jodinėti galima visais metų laikais, būtent dėl to tai puiki investicija, norint pagerinti turizmą.

Jodinėjimas, kaip ir bet kuri kita aktyvi veikla, turi tam tikrą pavojų. Visada yra rizika susižeisti. Jodinėjimas yra panašus į važiavimą dviračiu. Pagrindinį pavojų jodinėjant - galimybė nukristi nuo žirgo.

Lietuvoje jodinėjimas yra pakankamai mėgiama sporto ir laisvalaikio rūšis, tačiau dėl itin brangiai kainuojančių žirgų išlaikymo, jodinėjimo klubų nėra labai daug.

Žirgynuose auginami žemaitukų, stambiųjų žemaitukų, trakėnų, grynakraujių jojamųjų, arabų ir šetlando poni veislių žirgai. Yra sudarytos puikios sąlygos žirgų treniravimui ir

pramogoms – daug kur įrengti jojimo maniežai, aikštynai. Nemokantiems joti siūlomos jojimo pamokos, pasivažinėjimai karieta arba rogėmis.

Jojant žirgu galima patirti nuostabių akimirkų. Visų pirma tai nepaprastas laisvės pojūtis. Su niekuo neįmanoma palyginti plaukimo ant žirgo ežere, ramaus žingsniavimo plačia rasota pieva, risnojimo pamiške, ar lėkimo šuoliais miško takeliu. Jojant dažnai patenkama į tokias vietas, kur kitu būdu vargu ar nukeliautum. Paprasčiausiai su žirgu gali įveikti didesnius atstumus negu keliaudamas pėsčiomis, gali atsidurti ten, kur niekaip nenuvažiuotum dviračiu ar motociklu. Yra raitelių, kurie dalyvauja ilguose turistiniuose žygiuose, vieni ar grupėmis keliauja žirgais ištisas savaites. Be abejo, tam būtinas puikus pasiruošimas, savęs ir žirgo pažinimas. Jojimas yra puikus būdas atsipalaiduoti. Sėdint balne neįmanoma galvoti apie darbe likusias problemas, apie šeimyninius rūpesčius. Grynas oras praskaidrina mintis.

Kartu tai puiki fizinė treniruotė kūnui. Jojant dirba įvairūs kojų, nugaros, pilvo, rankų raumenys. O jojimas gamtoje – ypatinga dovana visam kūnui, organizmas atsigauna vien nuo buvimo gryname ore. Taip periodiškai jodinėjant grūdinamas organizmas, stiprėja raumenys, plaučiai, širdis. Aktyvus judėjimas, bendravimas su žirgu, grynas oras, puikios emocijos – tai tikra palaima ir kūnui ir sielai.

ANP teritorijoje nėra žirgynų, artimiausi žirgynai yra:

- Žirginio sporto klubas „Bėras vėjas“ (Užpalių g. 105, LT-28198, Utena).
- Žirgynas „Rūtos žirgai“ (Naujadvario viensėdis, Zarasų seniūnija).
- Asociacija „Baltasis mustangas“ (Liaudėnų k., Turmanto sen., Zarasų raj.).
- UAB „Sartų žirgynas“ (E. Pliaterytės g. 9, Didžiadvorio k., Zarasų raj.).

Puikus pavyzdys Anykščių arklio muziejus, kuris siūlo ne tik jojimo ar pasivažinėjimo paslaugas, bet ir edukacines programas. Išplėtojus jodinėjimo paslaugas, ANP teritorijoje, būtų galima rengti žygius su žirgais, jodinėjimo pamokas, varžybas.

Orientacinis sportas

ANP teritorija tinka vystyti ir propaguoti orientacinį sportą, nes vidutinis parko teritorijos aukštis virš jūros lygio iškyla apie 150 m, o aukščiausių kalvų viršūnės – net 200 m. Teritorijos reljefas yra labai raižytas ir įvairus. Paskutiniojo apledėjimo metu susidarė ežeringos moreninės aukštumos, o ledyno pakraštį ženklinantis Šiliniškių gūbrys šiandieną parko kraštovaizdžiui suteikia savitumo ir vilioja turistus. Tai lyg savotiškas parko stuburas, nusidriekęs pietryčių-šiaurės vakarų kryptimi. Ir iš tiesų, ši miškais pasiūšausi kalvų grandinė primena didžiulį miegantį drakoną²⁹.

---

²⁹ Reljefas

http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=3&Itemid=6#2; Prisijungimo laikas 2013-01-11

Orientacinis sportas apima daugelį rūšių, kurioms atlikti reikalingi navigaciniai įgūdžiai, o jų esmė – naudojantis žemėlapiu ar kompasu pasiekti konkrečią vietą, dažnai laukinėje ir nepažįstamoje aplinkoje. Šio sporto, kaip ir daugelio kitų, pirminė kilmė - kariniai tikslai, kai išsivystė skirtingi būdai perprasti aplinką treniruojant kareivius. Seniausias ir populiariausias būdas – orientaciniai žygiai pėsčiomis. Orientacinis sportas apskritai apima individo navigaciją aplinkoje ir specifinį keliavimo būdą, priklausomai nuo kurio gali skirtis sporto taisyklės. Dažniausiai išskiriamos orientacinio sporto rūšys: orientaciniai žygiai pėsčiomis, kalnų dviračių orientacinis sportas, orientavimas slidėmis, baidarėmis, sekant pėdsakais, kopiant į kalnus ir nuotykinis lenktyniavimas³⁰.

Orientacinis sportas baidarėmis labai tinkantis ANP regionui dėl savo vandenų.

Vanduo semia net 15% parko teritorijos. Ilgiausias parke Žeimenų ežeras yra 10 km ilgio, o vidutinis plotis yra mažiau nei 1 km. Todėl vietomis jis primena upę. Ežerai jungiasi protakomis ir upeliais. Visi parko ežerų ir upių vandenys suteka į Žeimeną, kuria iš ANP galima nuplaukti net į Kuršių marias.

Tarptautiniu mastu šio sporto plėtra užsiima Tarptautinė Orientacinio Sporto Federacija (IOF), kurios būstinė yra Suomijoje. Ši organizacija apibrėžia orientacinio sporto taisykles bei galimybes ir siekia vystyti ir populiarinti šią sporto šaką pasaulyje.

Orientacinis sportas imtas vystyti Skandinavijoje, praėjusiame amžiuje ir ilgainiui jis išplito po visą Europą, tačiau iki šiol liko itin populiarus Švedijoje. Nuo pat pirmųjų orientacinių žygių, vietovės būdavo pasirenkamos pagal jų grožį – natūralų ar žmogaus sukurtą. Žygio metu dalyviai išbando savo navigacinius, koncentracijos ir ištvermės įgūdžius. Kiekvienas dalyvis yra asmeniškai atsakingas už savo saugumą. Čia nėra taisyklių, tačiau yra gairės, kurių turi būti laikomasi savo paties saugumui užtikrinti. Asmeninė įranga priklauso nuo sporto pobūdžio, bet pagrindiniai dalykai čia yra kompasas ir žemėlapis. Pačių varžybų pobūdis gali būti klasikinis, estafetės tipo, pagal taškus, sprinto tipo, naktinis, naudojantis virve arba pagal tikslumą.

Lietuvoje ši sporto rūšis pradėta aktyviau vystyti 1960-taisiais, ir nuo to laiko periodiškai vykdavo varžybos nacionaliniame arba tarptautiniame lygmenyje. Šiuo metu Lietuvos orientacininkus kuruoja Lietuvos Orientavimosi Sporto Federacija (LOSF), kuriai priklauso klubai daugelyje Lietuvos miestų.

Orientavimasis takais - tai sportas, kuriame svarbiausia - žemėlapiu skaitymas ir vietovės atpažinimas. Varžybų dalyviai suranda kontrolinius punktus, pažymėtus vietovėje dažniausiai tam tikra tvarka. Naudojantis įteiktu žemėlapiu ir kompasu kontroliniame punkte iš kelių išrenkama

---

³⁰ International Orienteering Federation <http://orienteering.org/about-orienteering/>; Prisijungimo laikas 2013-01-14

viena prizmė, kuri yra žemėlapyje pažymėto apskritimo centre ir atitinka legendą. Šis sprendimas turi būti užfiksuotas. Dalyvio sąvoka gali reikšti asmenį arba komandą³¹.

Tarptautinės orientavimosi federacijos taryba pripažindama, kaip svarbu vystyti aplinkai saugų orientavimosi sportą ir sutikti su GAISF aplinkos rezoliucija, priimta 1995 m. spalio 26d., 1996 m. balandžio 12-14d. savo susirinkime nutarė:

- Tęsti sveikos aplinkos išsaugojimo tradiciją bei įtraukti šiuos principus į pagrindines orientavimosi sporto taisykles.
- Užtikrinti, kad varžybų taisyklės ir varžybų organizavimo geriausia praktika būtų paremta gamtosaugos principais bei floros ir faunos apsauga.
- Bendradarbiauti su žemės savininkais, valdžios atstovais ir gamtosaugos organizacijomis, kad būtų nustatyta geriausia praktika.
- Ypatingai rūpintis, kad būtų laikomasi vietinių gamtosauginių reikalavimų, išlaikyti be šiukšlės orientavimosi prigimties ir imtis tinkamų priemonių, kad išvengti taršos.
- Įtraukti gerąsias gamtosaugines praktikas į orientacininkų ir pareigūnų apmokymus ir treniruotes.
- Siekti padidinti nacionalinių federacijų pasaulinės aplinkosaugos problemų sąmoningumą, kad jos galėtų pritaikyti ir populiarinti orientavimosi sporto gamtos savisaugos principus.
- Nacionalinėms federacijoms rekomenduoti, kad šios paruoštų gamtosaugines gerųjų praktikų gaires specifines jų šalims.

Orientacinis sportas, kaip nuotykinio turizmo šaka, labai tinkama ANP teritorijoje, dėl reljefo. Orientacinį sportą galima propaguoti ištisus metus, tai puiku dėl turistų sumažėjimo ANP teritorijoje žiemos metu.

Lygumų slidinėjimas

Slidinėjimo, kaip vienos populiariausių žiemos sportinio turizmo veiklų, pradžia pirmiausia asocijuojasi su norvegais, nes būtent Norvegijoje ant uolų buvo rasti raižiniai, kuriuose vaizduojami du slidininkai medžiojantys elnią, siekia 2000 m. pr. Kr.

Aktyvų žiemos poilsį apibrėžtume kaip vieną iš poilsio rūšių žiemos sezono metu gamtoje (atviroje erdvėje), kai pagrindinis kelionės motyvas – aktyvus poilsis lauke (angl. Outdoor recreation) arba sportinė veikla, kurioms būtinas sniegas.

---

³¹ Tarptautinės orientavimosi federacija
http://www.iosf.lt/static/uploads/IOF%20Orientavimosi%20takais%20taisykles_2013.pdf; P.3,
Prisijungimo laikas 2013-01-16

Kaip teigia T. Hinch ir J. Higham, „žiemos sezono metu pagrindinis kelionės tikslas yra poilsis (atostogos), o sportas ar aktyvi rekreacinė veikla yra antrinis kelionės tikslas, tokia poilsio forma vadinama turistiniu sportu (angl. tourism sport)“^[2, p 254].

Vienas populiariausių ir labiausiai išvystytų pasaulyje žiemos sportinio turizmo veiklų ir produktų yra aukštikalnių slidinėjimas (angl. down-hill skiing). Tiek slidinėjimas, reprezentuojantis vieną didžiausių sportinio turizmo segmentų, tiek kitos žiemos turizmo veiklos ypatingos tuo, kad joms vykdyti būtinos atitinkamos klimatinės sąlygos ir gamtiniai rekreaciniai išteklių.

Lietuvoje atsiranda vis daugiau žiemos sporto (ypač slidinėjimo) mėgėjų. Visgi mūsų šalyje slidinėjimo tradicijos nėra įsitvirtinusios, o sąlygos vystyti žiemos sportą nėra itin palankios: nėra aukštų kalnų, žiemos sezonas ne visuomet džiugina sniegu, o temperatūra dažnai per aukšta, kad jis išsilaikytų ilgiau.

Pastaraisiais dešimtmečiais vis akivaizdžiau pasireiškianti klimato kaita kelia grėsmę aplinkai, ūkinei veiklai ir kartu pasaulio ekonomikos vystimuisi. Žmonių ūkinė veikla didina atmosferos šiluminę taršą: didėjanti šiltnamio efektą stiprinančių dujų koncentracija stiprina natūralų šiltnamio efektą ir daro lemiamą įtaką vidutinės globalios oro temperatūros kilimui. Tačiau temperatūros kilimas įvairiose Žemės rutulio vietose vyksta nevienodu intensyvumu: tropikų platumose lėčiau, o vidutinėse ir poliarinėse platumose – sparčiau.

Pasaulio klimato klasifikacijose didžiosios Lietuvos dalies klimatas apibūdinamas kaip vidutiniškai šaltas, su snieginga žiema. Kritulių iškrenta pakankamai visais metų laikais, gauseni jie šiltuoju laikotarpiu.

Paties šalčiausio mėnesio vidutinė oro temperatūra žemesnė už -3°C , o paties šilčiausio – neviršija 22°C . Ne mažiau kaip 4 mėnesius vidutinė temperatūra yra aukštesnė negu 10°C . Toks klimatas būdingas vidurinei Rytų Europos daliai.

Didžiojoje Lietuvos dalyje plyti aukštumos, tačiau aukščiausi jų taškai – kalvos nesiekia net 300 metrų. Aukščiausia Lietuvos kalnas – Aukštojas, kurio aukštis – 293,85 metrai.

Ignalina nuo seno garsėja žiemos sporto varžybomis bei pramogomis, nes čia sniegas iškrenta anksčiausiai ir išsilaiko ilgiausiai. Lietuvos žiemos sporto centras įsikūręs Ignalinos miesto pakraštyje prie Žaliojo ežero. Centras specializuotas žiemos sportui, aktyviam poilsiui ir turizmui žiemą. Aktyviam poilsiui žiemą čia įrengtos ir veikia 4 kalnų slidinėjimo trasos su 4 pakėlėjais, su 2 sniego gaminimo sistemomis³².

ANP teritorija, labai tinkama lygumų slidinėjimui, dėl puikaus gamtinio realjefo. Lygumų slidinėjimas yra puikus būdas maloniai praleisti laiką lauke. Slidinėjimo malonumai padeda

---

³² Lietuvos žiemos sporto centras <http://www.lzsc.lt/news.php> Prisijungimo laikas: 2013-03-05

atitolinti mintis nuo kasdieninių dienos darbų, problemų. Lygumų slidinėjimu užsiimti galima vienam arba praleisti laiką su šeima ir draugais. Taip pat tai puiki aerobinė veikla. Mėgautės mažo poveikio treniruote, sveikai praleisite laiką lauke.

ANP teritorijoje tikslinga, įrengti ir pritaikyti pėsčiųjų ir dviračių trasas lyguminiam (distanciniam) slidinėjimui (žiūrėti priedas Nr. 3). Tokių trasų įrengimas, pritrauktų daugiau aktyvaus turizmo fanatikų ir mėgėjų, ištikus metus.

Reiktų pažymėti, kad slidinėjimas yra populiariausias iš visų žiemos turizmo veiklų. Slidinėjimas yra žiemos turizmo sportas, kuris praktikuojamas esant pakankamai sniego ir skirstomas į žiemos ir vasaros.

3.2 Neįgaliųjų turizmo perspektyvos

Siekiant skatinti turizmo verslą, įstatymai turėtų numatyti palankias sąlygas visiems žmonėms nepriklausomai ar jis įgalus ar neįgalus. Siekdama užtikrinti, kad žmonės su negalia (lenntelė Nr. 11) galėtų jomis naudotis, Europos Sąjunga pripažįsta, kad visokeriopoms neįgalių asmenų problemoms reikia skirti ypatingą dėmesį. Pirmiausia reikėtų sudaryti sąlygas žmonėms su negalia atlikti savo, kaip piliečių, funkcijas, bei pareigas, taip pat užtikrinti, kad jie turėtų tokias pačias pasirinkimo galimybes ir galėtų kontroliuoti savo gyvenimą, kaip visi kiti žmonės.

Jungtinių Tautų organizacijos (toliau JTO) neįgaliųjų teisių konvencijos, ketvirtame straipsnyje, bendruose narių įsipareigojimuose narės skatinamos: „imtis mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos naujų technologijų srityje, įskaitant informacijos ir ryšių technologijas, mobilumą palengvinančias priemones, prietaisus ir pagalbines technologijas, tinkamas neįgaliesiems, taip pat skatinti jų prieinamumą ir naudojimą, teikiant pirmenybę technologijoms už prieinamą kainą. Taip pat teikti prieinamą informaciją neįgaliesiems apie mobilumą palengvinančias priemones, prietaisus ir pagalbines technologijas, įskaitant naujas technologijas, taip pat apie kitokias pagalbos formas, pagalbines paslaugas ir priemones.

11 lentelė. Negalios rūšys (sudaryta autoriaus remiantis LR įstatymu)

NEGALIOS RŪŠYS			
PAGAL ATSIRADIMO PRIEŽASTIS	PAGAL SUNKUMO LAIPSNĮ	PAGAL SUTRIKIMO	
Igimta Įgyta Senėjimas	Lengva Vidutinė Sunki ir labai sunki	Fizinė negalia	Sensorinė negalia
		Judėjimo negalia, somatinių, sutrikimų sukelta	Kalbos sutrikimas, aklumas, kurtumas, protinė, psichinė, raidos

Neįgalumo statistika ir dinamika

Ministerijos duomenimis, 2011 m. šalyje gyveno 264 632 neįgalūs asmenys, gaunantys netekto darbingumo pensijas ar išmokas.

Didžiąją dalį neįgaliųjų sudaro asmenys, kuriems nustatytas 30-40 proc. darbingumo lygis, tokių asmenų yra 152 320. Sunkiausių negalią turinčių asmenų yra 33 354. Asmenų, kuriems nustatytas 45-55 proc. darbingumo lygis, yra 63 436. 2010 metais šalyje gyveno 15 522 vaikų, kuriems nustatytas neįgalumo lygis.

Neįgaliųjų skaičius mūsų šalyje atitinka Jungtinių Tautų Organizacijos duomenis, kad pasaulyje žmonės su negalia sudaro apie 10 procentų visų gyventojų³³.

Lietuvos turizmo paslaugų materialinė bazė neišvystyta nei kiekybiniu, nei kokybiniu aspektu ir turi ryškius struktūros ir išsidėstymo trūkumus – tai mažina Lietuvos turizmo produktų konkurencines galimybes. Minėti kultūros paveldo objektai neparengti turistų lankymui. Beveik visi turizmo ir kultūros paveldo objektai nėra pritaikyti neįgaliesiems - trūksta reikiamų aikštelių, pandusų, liftų ir kt.

Problematiški ir kiti du apgyvendinimo infrastruktūros segmentai: kempingai, poilsio namai. Visoje Lietuvoje kempingų, kaip ir turistinių bazių, nėra daug arba jos apleistos. Poilsio namai „nyksta“, dėl pastato privatizavimo ar veiklos nutraukimo. Tačiau sveikatingumo įstaigos – sanatorijos, daugiausiai sutelktos gydomuosiuose kurortuose (Druskininkuose, Birštone, Palangoje) labiausiai pritaikytos neįgaliesiems turistams.

Pastaruoju metu, dinamiškiausiai besivystanti turizmo sritis - kaimo turizmas. Kaimo turizmo sodybų savininkai, nuolat kuria naujas programas (ekologinis, etnografinis turizmas ir kt.)

³³ Neįgalumo statistika ir dinamika // <http://www.socmin.lt/index.php?567434200>; Prisijungimo laikas 2013-01-19

stengdamiesi sumažinti sezoniškumo įtaką verslui – tikėdamiesi būti paklausesni turizmo rinkoje. Dauguma kaimo turizmo sodybų, nėra pritaikytos neįgaliųjų turizmui (lentelė Nr. 12).

Kaimo turizmo sodybų savininkai stengiasi į savo sodybas pritraukti kuo daugiau turistų. Remdamiesi norminiais dokumentais, savo sodybas stengiasi pritaikyti neįgaliesiems, lėšas gaudami iš ES struktūrinių fondų. ES teisės aktai pvz.: „Neįgaliųjų konvencija“ skatina turizmo lankytinų objektų ar gyvenamosios aplinkos pritaikymą neįgaliesiems. Lietuvoje konvencija dar neratifikuota, tačiau LR teisės aktai taip pat gina neįgaliųjų lygias teises, jog jie turi teisę gauti tokias pačias paslaugas, kaip ir kiti Lietuvos piliečiai.

12 lentelė. Neįgaliųjų problemos kaimo turizmo sodybose (sudarė darbo autorius)

Turizmo problemos, su kuriomis susiduria neįgalieji kaimo turizmo sodybose
Informacijos teikimo problemos Paslaugų prieinamumo problema Nakvynė Kaimo turizmas Jaunimo nakvynės namai Transportas Aplinka Maitinimas

Papiliakalnės, Ginučių piliakalnio ir Ladakalnio kompleksų pritaikymas neįgaliesiems

Ladakalnis yra viena vaizdingiausių ANP teritorijų, vertinga gamtiniu, tiek kultūriniu aspektu. Ladakalnis yra gausiausiai turistų lankoma vieta. Kompleksas iškilęs 175 metrus virš jūros lygio, ir 35 metrus virš Linkmeno ežero. Nuo Ladakalnio matomi Linkmeno, Alksnaičio, Ūkojo, Alskno, Pakaso, Asėko ežerai. Taip pat atsiveria vaizdas į Ginučių ažuolyną, Salų II etnografini kaimą.

Nors Kompleksas buvo lankomas gausiai turistų, čia įrengta rekreacinė infrastruktūra, lauko baldai bei informacinė sistema nepatenkino lankytojų poreikio ir buvo blogos kokybės. Komplekso želdinai nebuvo prižiūrėti ir tvarkomi. Takai, nebuvo įrengti su erozijai atsparia danga, lauko baldai greitai supūdavo, nebuvo lauko tualetų pats kompleksas nebuvo pritaikytas neįgaliesiems.

2011 metais atlikti komplekso tvarkymo darbai iš esmės skyrėsi nuo ankstesnių tvarkymo darbų. Buvo atlikti šie darbai: įrengti nauji takai ir laiptai, apsaugantys piliakalnio kultūrinį sluoksnį bei kalvų šlaitus nuo erozijos, įrengti nauji lauko baldai ir informacinė sistema, su komplekso gamtinėmis, kultūrinėmis, istorinėmis vertybėmis. Atlikti sanitariniai kirtimai, kurie padėjo išplėsti vaizdus nuo piliakalnio. Atlikus šiuos darbus, ženkliai pagerėjo lankymo galimybės: keliaujantiems

ANP teritorijos ežerais ir upėmis įrengtos išlipimo vietos, takai dviratininkams ir dviračių stovai, sutvarkyta Ladakalnio automobilių stovėjimo aikštelė, Komplexas pritaikytas lankyti neįgaliesiems, įrengti lauko tualetai.

Papiliakalnės, Ginučių piliakalnis – vienas didžiausių ir geriausiai išlikusių Aukštaitijos piliakalnių. Sudarytas iš pagrindinės kalvos, priešpilio, dviejų papilių ir senovės gyvenvietės piliakalnio papėdėje. Piliakalnis yra svarbus vietovės kraštovaizdžio komponentas.

Tvarkant Papiliakalnės, Ginučių piliakalnį, buvo užpiltos senos duobės jo aikštelėje, sutvirtinti ir atkurti piliakalnio pylimai, įrengtas specialus takas neįgaliesiems, kurio pagalba galima pasikelti į apatinę piliakalnio terasą.

Šiuo metu Komplexas yra visiškai prieinamas lankytojams, atvykstantiems automobiliu, pėsčiomis, dviračiais ir valtimis, neįgalūs lankytojai gali puikiai patekti į Ladakalnio apžvalgos aikštelę, Papiliakalnės, Ginučių piliakalnio pagrindinės kalvos apatinę terasą, naudotis lauko tualetais.

3.3 Konferencinio turizmo perspektyvos

Sparčiai įgaunantis augimo tempą konferencijų turizmas (toliau KT), ne tik ES, bet ir visame pasaulyje, bei Lietuvoje. Šio sektoriaus plėtra skatina tarptautinį bendradarbiavimą, sudaro labai geras galimybes spręsti gyventojų pajamų ir užimtumo didinimą, naujų verslų atsiradimą, privačių investicijų pritraukimą bei regionų ekonominės ir socialinės raidos klausimus.

Pasaulio turizmo organizacijos duomenimis, konferencijų turizmas yra dalykinio turizmo dalis. KT yra sparčiausiai auganti turizmo šaka, kuriai dažnai reikalingos apgyvendinimo paslaugos. KT labiausiai išvystytas ir didžiausias Vilniuje. Vilniuje šiuo metu veikia Vilniaus turizmo informacijos centras, kurio viena iš kuruojamų funkcijų yra konferencijų biuro paslaugos. Tačiau praktiškai konferencijų biuro, kaip nepriklausomo ūkio subjekto, galinčio dirbti visu pajėgumu, ne tik Vilnius, bet ir Lietuva, deja, neturi. Tačiau Lietuvoje tarptautinį KT būtina plėtoti ne tik Vilniuje, bet ir kituose Lietuvos miestuose. Lietuvoje nėra tokios organizacijos ar institucijos, kuri rūpintųsi KT plėtra.

ANP regione konferencijų paslaugas teikia³⁴;

1. **Ekologinio švietimo centras** - talpinantis iki 80 žmonių.
2. **Viešbutis „Žuvėdra“** – talpinantis iki 40 žmonių.
3. **Bei keletas Kaimo turizmo sodybų.**

Jeigu ANP atsirastų modernus ir šiuolaikiškas konferencijų biuras, talpinantis nuo 100 iki 300 žmonių, jis padėtų į ANP pritraukti tarptautinius renginius, parodas. ANP tikslinga įsteigi konferencijų biurą, atstovaujantį ANP ir jo regiono interesus.

ANP konferencijų biuro steigimo koncepcija:

1. ANP konferencijų biuro steigėjais galėtų būti Valstybinis turizmo departamentas, savivaldybė, ANP direkcija ir kt.
2. ANP konferencijų biuras savo biudžetą galėtų papildyti narystės įnašais, bei steigėjų biudžeto subsidijavimu, patalpų bei paslaugų nuoma.
3. Narystė ANP konferencijų biure turėtų būti mokama ir atnaujinama kasmet. Nariais galėtų tapti visi tuo susidomėję ūkio ar privatūs subjektai.

Stodami į ANP konferencijų biurą, nariai susimokėtų stojimo mokestį ir kasmet patvirtinamą metinį įnašą. Nariai būtų kruopščiai patikrinami komisijos, atsižvelgiant į nustatytas ir patvirtintas narių kriterijus.

ANP konferencijų biuro tikslai būtų šie:

- Pritraukti tarptautines konferencijas bei renginius į ANP regioną;
- Sukurti patrauklų ir saugų ANP įvaizdį;
- Tolesnę KT plėtra ANP regione ir Lietuvoje;

ANP konferencijų biuro teikiamos paslaugos:

- Teikti informaciją apie susitikimų, skatinamųjų ir kitų kelionių galimybes ANP ir visoje Lietuvoje;
- Padėti suprasti tinkamą vietą nakvynei ir susitikimo vietai;
- Rekomenduoti vietinius kelionių organizatorius, bei pramogas;
- Teikti informaciją apie miestelius, susitikimo vietas, paslaugų tiekėjus;
- Teikti nuotraukas, video filmukus, plakatus prezentacijoms;
- Organizuoti pažintinius turus, Lietuvos ir užsienio piliečiams;
- Teikti transportavimo, maitinimo paslaugas.

---

³⁴ Viešbučiai, nakvynės namai

http://www.anp.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=14#viesbučiai;
Prisijungimo laikas 2013-01-19

KT svarba akcentuojama Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje, patvirtintoje 2002 m. lapkričio 12 d. LR Seimo nutarimu Nr. IX-1187, kurioje teigiama, kad svarbu „išplėsti apgyvendinimo, turizmo paslaugų ir pramogų sektoriaus įvairovę turizmo centruose ir rekreacinėse vietovėse“.

KT svarba akcentuojama „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 29 d. Nutarimu Nr. 944 patvirtinta „Nacionalinės turizmo plėtros 2007-2013 metų programoje Nr. 97-39396. Dalykinio (konferencijų) turizmo produktų plėtojimas paskutinį dešimtmetį tapo viena iš svarbiausių priemonių, gerinančių viešbučių užimtumą ir apgyvendinimo verslo rezultatus. Šių produktų pasiūla ir paklausa ES ir Lietuvoje ypač didėjo iki 2008 metų. Ekonomikos krizė tapo svarbiausiu dalykinio (konferencijų) turizmo sumažėjimo veiksnium. Tarptautinių konferencijų turizmo produktų kūrimą ir konkurencinius pranašumus lemia konferencijų infrastruktūros (patalpų ir įrenginių) pajėgumas, oro transporto veiklos galimybės, kompleksinės paslaugos (apgyvendinimas, maitinimas ir panašiai), gebėjimai profesionaliai organizuoti dideles konferencijas (renginius) ir užtikrinti geros kokybės ryšius bei informacijos sklaidą. Konferencijų infrastruktūra gali būti plėtojama statant savarankiškus konferencijų centrus (kaip viešosios infrastruktūros objektus arba valdžios ir verslo partnerystės būdu) arba konferencijų patalpas įrengiant dideliuose aukštos klasės viešbučiuose. Konferencijų turizmo galimybės nėra iki galo panaudojamos, nes šių produktų pristatymas tarptautinėse turizmo rinkose neorganizuojamas nacionaliniu lygiu. Neturint atskiro tarptautinio lygio konferencijų centro (ar biuro), Lietuvoje sudėtinga organizuoti dideles konferencijas, todėl steigti minėtą centrą ir organizuoti jo veiklą yra neatidėliotinos svarbos uždavinys. Lietuvos konferencijų turizmo galimybių pristatymas ir konferencijų turizmo skatinimas turi būti organizuojamas viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės pagrindais: reikia parengti ir įgyvendinti organizacines priemones, siekiant užtikrinti veiksmingą dalyvavimą Europos dalykinio (konferencijų) turizmo rinkoje“.³⁵“

---

³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. Rugpjūčio 29 d. Nutarimu Nr. 944 patvirtinta „Nacionalinės turizmo plėtros 2007-2013 metų programoje Nr. 97-39396

IŠVADOS

1. ANP teritorijoje turistinė veikla turėtų būti siejama su aplinkos pažinimu, jos populiarinimu bei išsaugojimu. Nustatyta, jog turizmas bendriausia reikšme siejamas su poilsine veikla, kuomet paliekama nuolatinė gyvenamoji vieta bent parai.
2. Nustatyta, jog turizmo infrastruktūra ANP teritorijoje turi didelį potencialą turizmo augimui ir jo plėtrai. Teritorijos miškingos vietovės, ežerai ir upės, kaimai bei teritorijoje esantys kultūrinės vertės objektai yra pagrindiniai veiksniai, lemiantys ANP tinkamumą turizmui. Siekiant Lietuvos kaimo turizmo darnios plėtros, būtina skatinti ekologinį turizmą, vystyti vandens turizmą, populiarinti nacionalinio parko siūlomus dviračių, pėsčiųjų ir autoturizmo maršrutus, praplėsti siūlomų paslaugų pasirinkimą bei tobulinti jų kokybę.
3. Tyrimas atskleidė, jog ANP pakankamai aktyviai galima vystyti nuotykinę veiklą, tačiau ji nėra pilnai išnaudojama, nėra pakankamai ją vystančių organizacijų, trūksta informacijos, internetinių svetainių, entuziastų.
4. Šiuo metu neįgalieji turi ribotas galimybes naudotis visomis teikiamomis turizmo paslaugomis ANP teritorijoje, todėl neįgaliųjų turizmas – neišnaudota turizmo verslo sritis.
5. Konferencijų plėtra ANP nėra nuosekliai plėtojama. ANP teritorijoje. Nėra modernaus konferencijų centro, talpinančio nuo 100 iki 300 žmonių. Užsienio šalyse trūksta patrauklios ir išsamios informacijos apie konferencijų ir pažintinių kelionių galimybes ANP teritorijoje.
6. Trūksta pramogų, ypač šaltuoju sezonu, kas leistų verslo turistams ilgiau išbūti ANP.
7. Pasitvirtino darbo pradžioje iškelta hipotezė: atlikta analizė parodė, kad ANP teritorija yra tinkama vieta turizmui, turtinga gamtiniais ištekliais, lankytinomis vietovėmis, išnaudojant juos galima pritaikyti įvairioms turizmo rūšims, tačiau reikėtų labiau populiarinti, sutvarkyti ir gerinti turizmo infrastruktūrą ANP teritorijoje.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

Rekomendacija, Pasiūlymas	Priemonė	Laukiamas rezultatas	Atsakingi vykdytojai
1. Plėtoti nuotykinį turizmą, naujas trasas, pažintinį turizmą	1.1 vystyti rekreacinio, pažintinio (dviračių, pėsčiųjų, lyguminio slidinėjimo trasų) turizmo tinklo infrastruktūrą	informacinių leidinių orientavimas į skirtingus lankytojų poreikius, detalesnius žemėlapius, informacinių nuorodų įrengimas turistams; tai sutvarkius, įrengtos rekreacinių dviračių, pėsčiųjų, lyguminio slidinėjimo takai, trasos taps patrauklesnės	VŠĮ „Palūšė“, ANP direkcija, savivaldybė
	1.2 sudaryti galimybes nuotykinio turizmo vystymui	sudarytos galimybės pritraukti ekstremalaus, nuotykinio turizmo entuziastus į ANP teritoriją	VŠĮ „Palūšė“, ANP teritorijos gyventojai
2. Pagerinti aplinkos pritaikymą Neįgaliųjų turizmui	2.1 Rengti, organizuoti darbuotojų profesinės kvalifikacijos kėlimo mokymus	Pagerės teikiamų, organizuojamų paslaugų kokybė	Ūkio ministerija, Valstybinis turizmo departamentas, VŠĮ „Palūšė“, savivaldybė
	2.2 lankytinų vietų, naujai besistatančių ir esamų kaimo turizmo sodybų pritaikymas neįgaliesiems	Įrengus naujus privažiavimus, pandusus ar liftus – padidės atvykstamasis turizmas. Įvestos naujos piktogramos, kurios konkrečiai nurodytų aplinkos prieinamumą neįgaliesiems	ANP direkcija, Valstybinis turizmo departamentas, savivaldybė, ANP teritorijos gyventojai

3. Plėtoti kaimo turizmo sodybų infrastruktūrą	3.1 pertvarkyti ir tobulinti kaimo turizmo informavimo sistemą, svetaines	Papildytos svetainės patrauklia rinkodaros informacija, patobulinta turizmo objektų paieškos sistema, pateikti nuotykinio turizmo organizatoriai, apgyvendinimo paslaugų rezervavimo ir kitų kaimo turizmo paslaugų pasirinkimo galimybės, informacija pateikiama užsienio kalbomis	VŠĮ „Palūšė“, ANP teritorijos gyventojai
	3.2 įsteigti, kurti kaimo turizmo bendruomenes į kooperatyvus, pilnai išnaudoti ES struktūrinių fondų siūlomas finansines paramas	Padės efektyviau spręsti kaimo turizmo finansines ir organizacines problemas	VŠĮ „Palūšė“, ANP teritorijos gyventojai
	3.3 Žvyrkelių asfaltavimas	Pagerės susisieki mo galimybės toliau nutolusiems lankyti niems objektams, taps patrauklesnis keliavimas	LR susisieki mo ministerija, savivaldybė, ANP direkcija
4. įsteigti konferencijų biurą, talpinantį nuo 100 iki 300 žmonių	4.1 rengti tarptautines konferencijas	Sudarytos galimybės pritraukti konferencijas į ANP, populi arės konferencinis turizmas	ANP direkcija, savivaldybė, Ūkio ministerija, Valstybinis turizmo departamentas
	4.2 plėtoti aktyvų konferencijų turizmą	Bus sudarytos galimybės turėti pastovias konferencijas kiekvienais metais, padidės ANP direkcijos finansinė padėtis	VŠĮ „Palūšė“, ANP direkcija

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Grecevičius P. Et al. 2002. Turizmas. Vadovėlis. Kauno kolegija, Klaipėdos Universitetas.
2. Hinch, T; Higham, J. Sport tourism development, 2003. 254 p.
3. Grundey D. Managing Sustainable Tourism in Lithuania: Dream or Reality? *Baltic Journal on Sustainability*, 2008. P. 122-123.
4. Holden, A. 2006. *Tourism Studies and the Social Sciences*. New York: Routledge.
5. Damulienė A. Tourism infrastructure in Lithuania: theoretical and practical aspects., 2003, P. 77-86.
6. Buckley, R. 2006. *Adventure Tourism*. CAB International.
7. Swarbrooke, J. et al. 2003. *Adventure Tourism*. Oxford.
8. Andrew Holden. *Environment & Tourism*. 2000 P.172-173
9. Ligeikienė R. A. Turizmo plėtra ir valdymas: daktaro dis. soc. mokslai: vadyba ir administravimas (03S)/ VU., 2003.
10. Vainienė I. Kaimo turizmo organizavimas. Vilnius: Engrimas, 2001. P.16
11. Labanauskaitė D. Atvykstamojo turizmo įtakos regionų ekonominiam augimui vertinimas // *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*. 2011, Nr. 1(25). P.158.
12. Alvydas Balžentis, Brigita Žuromskaitė 2012 *Turizmo Vadyba Mykolo Romerio Universitetas, Vilnius 2012*.
13. Navickas, Valentinas, *Infrastruktūros sąvokos sampratos koncepcijų plėtra / V. Navickas, A. Gaisrytė. - Schem. - Santr. angl. - Bibliogr.: 13 pavad. // Tiltai. Priedas. - Nr. 10(2002), p. 152-158*.
14. Lopa, J. M., and Marecki, R.F. *The Critical Role of Quality in the Tourism System*. 1999, P. 38
15. Čiegis, R.; Pareigis, R. *Darnių miestų ekonomika*. Vilnius, 2010. P. 108-109

Specialioji literatūra:

16. Baroniūnaitė E., Meilienė E. Turizmo ekonominio poveikio analizės ypatumai // <http://www.lrti.lt/veikla/publikacijos.html>; prisijungimo laikas: 2012-12-16.
17. Batta R. N. *Tourism & the environment – a quest for sustainability* // <http://books.google.lt/books?id=IDJrdjwM7qYC&printsec=frontcover&dq=batta&hl=lt&sa>

- =X&ei=P4NMT8SEFqKk0QWG0-
2eBQ&ved=0CEcQ6AEwAg#v=onepage&q=batta&f=false, P.59; prisijungimo laikas:
2012-12-10.
18. Beeton S. Ecotourism – a practical guide for rural communities //
http://books.google.lt/books?id=mbXMzBRRfGQC&dq=ecotourism&hl=lt&source=gbs_navlinks_s, P.1-3; prisijungimo laikas: 2012-12-28.
19. Briassoulis H., Straaten J.V.D. Tourism and the Environment – regional, economic, cultural and policy issues //
http://books.google.lt/books?id=GSwbsRYKVMUC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, P.23; prisijungimo laikas: 2013-01-06.
20. Cooper Ch., Fletcher J., Fyall A. ir kt. Tourism – principles and practice //
http://books.google.lt/books?id=jlBa76_JzaoC&dq=Tourism:+principles+and+practice&hl=lt&source=gbs_navlinks_s, prisijungimo laikas: 2012-12-26.
21. Darnaus ir atsakingo turizmo gairės // www.ukminfo.lt/get.php?f.822, prisijungimo laikas: 2013-01-04.
22. Edgell D. L. Managing sustainable tourism: a legacy for the future //
http://books.google.lt/books?id=86HPqmvzybkC&hl=lt&source=gbs_navlinks_s;
prisijungimo laikas: 2013-01-05.
23. Ekoturizmo metodinės rekomendacijos //
www.tourism.lt/informacija/Ekoturizmo%20GALUTINIS_11.doc; prisijungimo laikas:
2012-01-06.
24. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgilaikė strategija //
http://www.ukmin.lt/lt/strategija/ilgalaike_ukio.php; prisijungimo laikas: 2013-01-07.
25. Nacionalinės turizmo plėtros 2007–2010 m. programos galimybių studija //
<http://www.tourism.lt/lt/dokumentai/ntpp/NTPP%20studija%20ir%20tyrimas.htm>;
prisijungimo laikas 2013-01-09.
26. S.Chandra ir D.Menezes. Applications of multivariate analysis in international tourism research. //
<http://fama2.us.es:8080/turismo/turisonet1/economia%20del%20turismo/marketing%20turistico/APLICACIONES%20DE%20ANALISIS%20MULTIVARIANTE%20EN%20INTERNACIONAL%20TURISMO.PDF>; prisijungimo laikas: 2012-12-10
27. Swarbrooke J. Sustainable tourism management //
<http://books.google.lt/books?id=1WQtIOqVT3gC&printsec=frontcover&dq=sustainable+to+urism+management&hl=lt&sa=X&ei=mrFLT5OyB42S0QWdyviFDg&ved=0CDoQ6AEw>

AA#v=onepage&q=sustainable%20tourism%20management&f=false, P.14; prisijungimo laikas: 2013-01-09.

Teisės aktai:

28. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
29. Lietuvos Respublikos vandens įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 104 -2615.
30. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės Žinios. 1992, Nr. 5-75.
31. Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 112-2824.
32. Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas//Valstybės žinios. 1998, Nr. 32-852
33. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugsėjo 17 d. įsakymu Nr. 484 patvirtinta „Lietuvos miškų ūkio politika ir jos įgyvendinimo strategija“/Valstybės žinios, 2002, Nr. 484.
34. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. IX-1154 patvirtintas „Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas“ // www.am.lt/LSP/files/Aplinkapilnas.pdf; prisijungimo laikas: 2012-01-28.
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 patvirtinta „Nacionalinė darnaus vystymosi strategija“/Valstybės žinios. 2003, Nr. 89-4029.
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 29 d. nutarimu Nr. 944 patvirtinta „Nacionalinė turizmo plėtros 2007-2013 metų programa/Valstybės žinios. 2007, Nr. 97-3939.

SANTRAUKA

Turizmo infrastruktūra Aukštaitijos nacionaliniame parke ir jo gerinimo galimybės.

Reikšminiai žodžiai: turizmas, gamtinė aplinka, kraštovaizdis, teritorijos tinkamumas, turizmo infrastruktūra.

Dėl ekonominės, socialinės ir politinės globalizacijos procesų įtakos turizmas tapo pirmaujančia ūkio šaka daugelyje valstybių. Vis daugiau dėmesio ir lėšų skiriama turistų pritraukimui į šalį, tad šio darbo tikslas yra ANP turizmo infrastruktūra ir jo gerinimo galimybių analizė. Darbe nagrinėjamos turizmo rūšys ir jų tinkamumas ANP. Teorijos tinkamumas turizmui, atliekamas tiriant pagrindinius gamtos kraštovaizdžio elementus, rekreacines zonas, bei kultūros paveldą. Pagrindiniais elementais turizmo skatinimo potencialo analizės metu sudaryti ir aprašyti nuotykinio turizmo, kaimo turizmo, neįgaliųjų turizmo, konferencinio turizmo gerinimo galimybės ir perspektyvos. Išanalizuotas bendras ANP teritorijos tinkamumas turizmui, pateikti pasiūlymai, ne tik vaizdinguose, bet ir turistinį potencialą turinčiose, tačiau neišnaudotose teritorijose. Atliktos analizės metu nustatyta, kad didžiausias dėmesys turėtų būti skirtas, kaimo turizmo gerinimui, aktyvaus, nuotykinio turizmo populiarinimui, neįgaliųjų turizmo gerinimo galimybėms, bei modernaus ir naujoviško konferencijų biuro steigimas ANP teritorijoje.

SUMMARY

Tourism infrastructure in Auštaitijos nacionalinis parkas and its opportunities for improve tourism.

Keywords: tourism, natural environment, landscape, availability of territories.

Due to the economic, social and political globalization processes, tourism has become the leading economic sector in many countries. More and more attention and resources are to attract tourists to the country, so the aim of this work is Auštaitijos National Park Tourism Infrastructures and analysis of opportunities for improvement. In the work, developing types of tourism and possibilities. Theories suitability for tourism, performed in a major natural features of the landscape recreation areas and cultural heritage. The main elements of tourism promotion potential analysis to establish and describe the adventure tourism, rural tourism, the disabled tourism, conference tourism opportunities for improvement and prospects. Analyzed common Highland National Park area suitability for tourism, proposals, not only picturesque, but with a potential for tourism, but an untapped areas. Conducted analysis showed that the greatest attention should be addressed to improve rural tourism, active, adventure tourism, the disabled tourism opportunities for improvement, as well as a modern and innovative conference office establishment.

PRIEDAI

1 priedas. Kaimo turizmo Lietuvoje SSGG (SWOT) analizė

Kaimo turizmo Lietuvoje SSGG (SWOT) analizė	
Stiprybės 1. Palanki geografinė padėtis 2. Gausus ir savitas kaimo turizmo išteklių potencialas. 3. Mažai urbanizuotas, vaizdingas kraštovaizdis. 4. Turtingas istorinis paveldas. 5. Kultūros radiacijos, šventės, papročiai. 6. Palyginti nedidelės kaimo turizmo paslaugų kainos. 7. Kainos ir paslaugų kokybės atitikimas. 8. Santykinai mažas dirvožemio, vandens ir oro užterštumas. 9. Kaimo turizmo paslaugos tiekėjai atleidžiami nuo tam tikrų mokesčių. 10. Draugiški, vaišingi, nuoširdūs žmonės. 11. Didėjantis miesto gyventojų noras praleisti laiką ramioje aplinkoje. 12. Naujų darbo vietų sukūrimas. 13. Vietinės administracijos ir gyventojų didėjantis domėjimasis kaimo turizmo paslaugų tiekimo galimybėmis.	Silpnybės 1. Stiprus klimato sezoniškumo poveikis. 2. Nesuformuotas Lietuvos, kaip turizmui patrauklios valstybės, įvaizdis. 3. Neparengti turistams lankyti ir nenaudojami turizmui paveldo objektai. 4. Silpna kaimo turizmo objektų ženklavimo ir informacijos sistema. 5. Nepakankama administravimo darbuotojų ir aptarnaujančio personalo kvalifikacija. 6. Sunku atvykti Rytų rinkos turistams (sudėtinga vizų gavimo problema). 7. Kaimo turizmo paslaugų pasigendama Lietuvos pasienio vietovėse, šalies nacionaliniuose ir regioniniuose parkuose. 8. Kaimo turizmo paslaugų plėtrai dar mažai panaudojami dvarai, vėjo ir vandens malūnai, kiti nenaudojami kaimų pastatai. 9. Nepajėgumas aptarnauti didelius lankytojų srautus. 10. Kaimo turizmo sodybų šeimininkai nepasirengę priimti neįgaliuosius. 11. Finansinių išteklių trūkumas. 12. Bendravimo su turistais barjeras dėl užsienio kalbų nemokėjimo. 13. Nepakankama gyventojų verslinė motyvacija. 14. Nepakankamai išvystyta infrastruktūra kaimo vietovėse. 15. Kai kurios tradicinės nuostatos, įpročiai, konservatyvumas, būdingi kaimo gyventojams. 16. Nepakankamas vietinio maisto gamybos atitikimas sanitarines normas.

Galimybės

1. Tarptautiniai ryšiai, išplėtoti dėl Lietuvos narystės Europos Sąjungoje.
2. Didėjanti šalies gyventojų kaimo turizmo paslaugų ir pramogų bei aktyvaus poilsio paklausa.
3. Išsamesnė gyventojų verslumo ir turizmo reikšmės samprata.

Grėsmės

1. Galimybė, jog suprastės aplinkos kokybė.
2. Kenks nepalankaus Lietuvos įvaizdžio apraiškos.
3. Negebėjimas panaudoti šalies turizmo išteklių.
4. Didėjanti tarptautinė konkurencija.
5. Kaimo turizmo verlo plėtojimas nesiremia šiandieniniais rinkodaros mokslo reikalavimais.
5. Europos Sąjungos struktūrinių fondų teikiamų galimybių panaudojimas.
6. Sumažėjęs kai kurių Europos ir Azijos turizmo regionų patrauklumas.
7. Padidėjęs susidomėjimas savaitgalio poilsiu, trumpalaikėmis kelionėmis (iki 3 dienų).
8. Galimybė vystyti tiesioginį žemės ūkio produktų pardavimą, įskaitant ir ekologiškus produktus.
9. Galimybė plėtoti vandens turizmą, kultūrinį pažintinį bei ekoturizmą.
10. Techninės ir socialinės infrastruktūros vystymas.
11. Žmonių (kaimo gyventojų) ugdymas, mokymas, rinkodaros žinių suteikimas.
12. Bendradarbiavimas su kaimyninėmis valstybėmis (Kalininingrado sritimi, Latvija, Lenkija) dėl bendrų rekreacijos zonų.
13. Sportinės veiklos infrastruktūros plėtra (golfo laukai, hipodromai ir pan.).
6. Žmonių migracija į miestą ir užsienį.
7. Žemas gyventojų supratimo apie aplinką, ekologiją lygis.
8. Kaimo kraštovaizdžių savitumo nykimas.
9. Dideli turistų srautai gali iš esmės paveikti kaimo gyvenimo būdą ir pakirsti tebeegzistuojančias etnines tradicijas.

2 priedas.

SUTARTINIAI ŽENKLAI

- NACIONALINIO PARKO RIBA
  - NACIONALINIO PARKO REZERVATAI
  - NACIONALINIO PARKO DRAUSTINIAI
  - NACIONALINIO PARKO REKREACINIS ZONAS
  - MEDIS (GAMTOS PAMINKLAS)
  - ŠALTINIS
  - AŠMUO (GAMTOS PAMINKLAS)
  - PILIAKALNIS
  - ARCHEOLOGINĖ VERTYBĖ
  - BAŽNYČIA
  - VANDENS MALDINAS
  - SENOS KAPINĖS
  - SENOVĖS KULTO VIETA
  - MUZIEJUS
  - MEMORIALINĖ VIETA
  - DVARAS
  - ETNOGRAFINĖ SODYBA
  - KOPIJY TULPIS
  - MUZIEJUS PO ATVIRU DANGUMI
  - AUGALŲ BENDRIJA
  - PAUKŠČŲ KOLONIJA
  - LANKYTOJŲ CENTRAS
  - NACIONALINIO PARKO DIREKCIJA
  - INFORMACIJA
  - KAIMO TURIZMO SODYBA
  - VALČŲ NUOMA
  - DVIRAČŲ NUOMA
  - STOVYKLA VIETĖ
  - APŽVALGOS BOKŠTAS
  - PAUKŠČŲ STEIGĖJIMAS
  - REDYKLA
  - VIEŠBUTIS
  - SVETIČŲ NAMAI
  - MOTELIS
  - KEMPINGAS
  - POILSIAVIETĖ
  - NARDYMO GALIMYBĖS
  - PLIAŽAS, MAUDYKLA
  - JACHTKLUBAS
  - ŽUKLES VIETA
  - KLAVINĖ
  - PARDUOTUVĖ
  - GELEŽINKELIO STOTIS
  - AUTOBUSŲ STOTIS
  - PAŠTAS
  - AUTOMOBILIŲ AIKŠTELĖ
  - MAITINIMAS
  - MEDICINOS ĮSTAIGA
  - DEKALINĖ
  - MIŠKAS
  - EŽERAS, TVENKUNYS, UPĖ
  - PELKĖ
  - UŽSTATYTA TERITORIA
  - KRAŠTO KELIAI
  - RAJONO KELIAI
  - KITI KELIAI
- TURISTINĖS TRANŠOS IR TAKAI
- DVIRAČIŲ:
- AUKŠTAITIJOS N.P. PAGRINDINĖ - 51 km.
  - KRETUONO ŽIEDAS - 26 km.
  - AUKŠTAITIJOS ŽIEDINĖ - 413 km.
- VANDENS
- AUTOBILIŲ
- PĖSIČIŲ/BOTANIKOS TAKAS

3 priedas.

DVIRAČIŲ MARŠRUTAI

Tomas Ingeleika
2013/03/25
+37062302929
Tomasingeika@inbox.lt